Kayak

KARİKATÜR HAFTALIĞI

5 : SAYI

19 HAZİRAN : 1933

Sütunlarımız inkılâbın ve Halkevlerinin çizdiği derin ve geniş mefhumun içine giren bütün yazılara açıktır.

Her ayın ilk haftasından sonra gelen yazılar bir nüsha sonraya kalır.

İçindeki Yazılar

Gençlik	*Esat Âdil*
Yeni Rusyanın İç yüzü	*A. Celâlettin*
Karagünler :	
Göç	*İbrahim Şevki*
Dilimizi nasıl onarmalıyız!.	*Dr. Memduh Necdet*
Balıkesirde yapılan :	
Türk elektrik termoforunun tıbbî faydaları	*Dr. Nazmi Sait*
Sağlık bilgileri :	
Kulak hastalıkları	*Dr. Kâmil*
Spor nedir	*Hamit*
Ahmet Haşim ve Şiirleri	*İbrahim Şevki*
Her yolcuya (Şiir)	*E. A.*
Dil Anketi	* *
Halkevimizin aylık çalışma bülteni	* *
Yeni kitaplar	* *

Balıkesir — Vilâyet Matbaası

ADRES
Balıkesir — KAYNAK
Müracat yeri : HALKEVİ

İmtiyaz sahibi
Tevfik Fikret

KAYNAK

Balıkesir Halkevi tarafından çıkarılır
Aylık Kültür Mecmuası.

ABUNASI
YILLIĞI : 150 Kuruştur
6 AYLIĞI : 80 »

Neşriyat Müdürü
Esat Âdil

OSMAN FERİT SAĞLAM'IN TÜRK TARİH KURUMU'NA ARMAĞANIDIR

GENÇLİK!

Gençlik, inkılâp gençliği, ideal gençlik hakkında bana düşündüklerimi sordular. Tekrar soranlara burada ayni fikirleri tekrarlamak istiyorum:

— Gençlik ana vasfı yaş değildir. Bunu açıkça anlamak lâzımdır. Hepimizin bildiği bir darbımeselimiz var: " Akıl yaşta değil baştadır. „ Gençlik te öyle, yaşta değil baştadır.

Genç düşünmek yarını düşünmektir.

İnkılâp gençliğin mümeyyiz vasfı yarınki ileri cemiyetin bugünden yaratılmasına çalışmaktır. Ancak bunu bilen ve yapan gençtir.

İleri. Daima ileri. İşte gençlik!

— Türk inkılâbının ana hatlarının muhassalası Türk vatanında en ileri demokrasiye millî bir ifade vermektir.

Türk inkılâbı bu en ileri demokrasiyi kuruncaya ve onun iktısadî, teknik ve psikolojik bütün şartlarını yaratıncaya kadar durmıyacak, daima inkılâp ruhiyatını memlekette hakim kılacaktır.

Şu halde Türk gençliğinin rolünün ne olduğu bellidir: Örnek bildiği garbı bir ilim gözile tanımak, oradaki ileri cemiyetin kuruluş felsefesini anlamak ve onun içtimaî, iktısadî ve siyasî bütün malzemelerini alarak milileştirmek, bu suretle Türk vatanında asrî cemiyeti yaratmaktır. Bu ise her şeyden evvel ilim ile olur. İlimsiz içtimaî yapı olmaz. Türk inkılâbının felsefesini, ilmini yapmak ve onu içtimaî bir mezhep haline koymak vazifesi inkılâp gençliğinin omuzlarına ve kafasına yükledilmiştir.

Türk gençliğine verilecek en millî fazilet kumandası şudur: İlim ve medeniyet kaynağına .. Arş !

— Gençlik bir devredir ki, yapma ve yaratma kabiliyetinin mütemadi artması halidir. Bu manâda dünkü gençliğin dar bir çerçive içinde de olsa bir hamle yaptığı ve yarattığı muhakkaktır. Yalnız dünkü gençlik halitasında millî şuur noksanlığı vardı.

Bugünün gençliği hakkında ben de herkes gibi düşünmekteyim:

İnkılâp gençliğinden fazilet, ferağat kalp ve kafa istiyoruz. Kalbi ile kafası arasındaki mesafeyi daraltıp atacak gençlik ile dir ki inkılâp kendine örnek kıldığı ileri cemiyeti Türk vatanında yaratabilir.

— İdeal gençlikten anladığım beynelmilel gençliktir. Türk gençliği her şeyden evvel kendi millî irtifaının zirvesine yükselmelidir. Diğer taraftan bütün millî gençliklerin kendi zirvelerinde cihanı tek bir seviye ifade etmeleri, bu itibarla bütün millî gençlik faziletlerinin beynelmilel bir fazilet halinde birleşmiş olmasile ideal gençlik vücvt bulur. En derin manâsile milliyetçi olmak beynelmilelciliğe varmanın başlıca şartıdır. Ne yazık ki, bu ilmî hakikat, hâlâ hiç bir yerde eyice anlaşılamamıştır.

Bu itibarla bence ideal inkılâp gençliği en yüksek bir fazilete bürünmüş milliyetçi Türk gençliğidir.

ESAT ÂDIL

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

Yeni Rusyanın iç yüzü

Kolordu zabitanına ve erkek muallim mektebinde mekteplilere verdiğim konferansı faideli olur düşüncesile muhterem okuyucuların nazarlarına da arzediyorum.

Milletlerin medeni seviyeler , içtimaî ve siyasî kabiliyet ve kudretleri, bilhassa inkılâp devirlerinde anlaşılır . Milletlerin tarih, anane ve kültürlerinden gelen içtimaî ahlâk ve seciye , kudretlerinin derecesi; devlet makinesinin sarsıldığı devirlerde meydana çıkar. Bu hususta canlı bir misal olarak yeni Rusya gösterilebilir.

Yeni inkılâbın Rusyada yapmış olduğu menfi neticeleri gerek gazetelerle ve gerekse ağızdan ağıza gelen havadis'erle kısmen olsun anlamış ve bu hususta bir kanaat sahibi olmuş vaziyetteyiz.

Bununla beraber sizlere ; 1932 tarihinde tabedilen ve muhtelif vesaika istinat eden "Yeni Rusyanın iç yüzü „ namındaki eserin muhteviyatını hulâsatan anlataca - ğım :

Bolşeviklik, Rusyada ; cehle, intikama, hırsa yol açarak hürriyeti boğmuştur . Burada içtimaî hürriyetlerden ve halk hakimiyetinden bahsetmek bir cürüm teşkil etmektedir.

Jürnalcılığın , hafiyeliğin yalnız siyasi mahafilde veya amele, köylü teşkilâtında değil küçük yaştaki mektep çocukları arasında bile muvaffakıyetle tatbik edilen bir millet varsa o da Sovyet Rusyasıdır.

Bolşeviklerin ruhu olan komnist fırkası dünyanın en korkunç irticaî fırkasıdır .

Rusyada siyasî emniyeti umumiyenin halk üzerinde yaptığı tesiri gözden ayırmamak lâzımdır. Çünkü, bütün memleketi ve hatta fırkayı bile elinde tutan bu çetin idaredir.

Rusyada hiç bir şey bunun gözünden kaçmaz, muvaffak olabilmesi için herşey mübahtır. Bunun kolu, her hareketi kırmağa amadedir.

***

160 milyonluk insan kütlesinin en mukaddes haklarını çiğniyerek en müthiş bir mutlakıyetle bütün mallarını, mülklerini hatta saylerini bile istedikleri tarzda tasarruf eden ve bunların iaşelerini yukarıdan gelen emirle tesbit eden bir idare acaba Rusyada ne derece muvaffak olabilmiştir ve olabilecektir .

Buna rağmen hakikati daima saklıyan bütün fenalıkları bir tül ile örtmeğe çalışan Bolşevizm icraat ve neşriyatında bilhassa şunlara çok kere tesadüf edilmektedir.

"Rusya elektrikleşmekte... sanayileşmekte... Rus cvaları buğday fabrikaları haline getirilmektedir... Rus köylüsü ve Rus amelesi; yalnız okur yazar olmak değil, cihanın içtimaî ve siyasî meselelerini kavrıyan insanlar mertebesine çıkmaktadır.

Bütün Rusya ve bütün gençlik komünizmi ve cihan inkılâbını tamamile benimsemişlerdir.

Beş senelik ziraî plân muvaffakıyetle bitirilmek üzeredir. Yakında yeni Rusyanın ismi şarkî Amerikaya tahvil edilecek ve Rusyalıların refahı önünde herkesin içi gidecektir. Bunun için delâil:

İşte istatistikler, işte radyo, sinema... Hücumcu alayları.. İşte tanklar... İşte Damping...

Bütün bu düşüncelere ve hayalî muvaffakıyetlere mukabil ortada hakikat olarak büyük bir sefalet ve işkence mevcuttur.

Geçen sene açlık, 40 milyonluk bir kütleyi sarmıştır. Erzak ve iaşe buhranı harp umumî senelerini gölgede bırakmıştır.

1922 açlığında, cihan inkılâbı namına, üç milyonu mütecaviz Türk , kurban gitmiştir.

Kolhüz teşkilâtı bahanesile milyonlarca Türk çoluk çocuğu; Kırımdan, Kafkasyadan, Türküstandan, Oraldan sürülerek şimalin öldürücü iklimlerinde mahvedilmişlerdir.

***

Yeni inkılâp eski Rus mefkûresini boğarak arzetmiş olduğum şekilde kanlı ve vahşi bir istidadı canlandırmıştır. Bu itibarla Bolşevizm ile Türk inkılâbı birbirine teşbihe katiyen doğru olamaz.

Çünkü;

Türk inkılâbı; tarihî, millî, iktısadî çereyanımızın en hakikî bir muhassalasıdır.

***

Bolşeviklerin esasen saklamadıkları muayyen bir plânları vardır.

Bunların mefkûresi:

Bütün cihanda Sovyet sosyalist cümhuriyetleri birliğinin vücude gelmesidir. Yoksa bazı ecnebi politikacıların ve gazetecilerin zannettiği gibi Sovyet Rusyasının birliği değildir.

Bugün Sovyet sosyalist ittihadını: Rusya, Sibirya, Okranya, Kafkasya, Kırım, Türkistan ve Moskovanın cebren ve kahren tahtı hükmüne aldığı diğer memleketler teşkil etmektedir.

Yarın için de:

Lehistanı, Romanyayı ve Baltık sahilindeki diğer memleketleri ve sırasile bütün dünyayı bu ittihada almak hulyasındadırlar.

Bngün Bolşeviklerin müsellâh bir tecavüzü göze aldıramıyacakları çok muhtemeldir. Bununla beraber; ne ademi tecavüz misakları ve muhadenet muahedeleri; ne de Bolşevik diplomatlarının sulh-perverane teminatı emel ve tasavvurlarını aslâ değiştiremez.

Ve şurası da muhakkaktır ki bunlar; ne iktısadî tecavüzden, ne de ihtilâlkârane propagandalardan da vazgeçemezler...

Nitekim:

Cihanı titreten iktısadî buhran az çok Bolşeviklerin iktısadî siyaset ve tecavüzlerinden ileri gelmiştir.

Çünkü; fabrikalara mahsus makineler müstesna olmak üzere hariçten ithalât yapmıyan Rusya , kendi ihracatile cihan piyasasını boğmuştur.

Fiatlar o kadar düşüktür ki yerli emtia ve mahsuller için Rusyadan gelen eşya ile rekabet etmek imkânsızdır.

Hele Avrupanın ve Amerikanın ziraî memleketler mahsulâtı için şimdiye kadar açık olan piyasalar, Sovyetlerin (Dampinginden) dolnyı büsbütün kapanmıştır. Sanayi merkezi de ayni vaziyettedir.

Mamul eşya için mahreç olmaması istihsalde durgunluk yapmış ve neticede emsali görülmemiş işsizlik vücude gelmiştir.

Bu vaziyet ise komünistlerin ihtilâlkârane propagandasına mükemmel bir zemin hazırlamış ve Moskovanın tasavvur ve plânlarının kuveden file çıkmasında ilk hatveyi teşkil etmiştir.

***

Bolşevikler, hariç memleketteki propagandalarını daima komiterin vasıtasile yapmaktadırlar .

Bu teşkilât:

1 — Mahalli amele arasında komünist propagandası..

2 — İhtilâlkârane şurişler...

3 — Terki işgaller..

4 — Ordu ve donanmada ihtilâle teşvik yollu propaganda...

5 — Mekteplerde propaganda...

6 — Mahalli matbuatı ifsat..

7 — İhtilâl matbuatını tesis..

8 — İhtilâlâmiz risaleler neşri.

9 — Posta paketlerini gizli surette açmak..

10 — Ecnebi topraklarda siyasi hasımları katletmek.. İlâ gibi işleri yapmaktadır.

Komintern, ihtilâl propağandası için pek çok para sarfetmektedir. Efsane gibi görünen bu paralar Soviyet diyarının aç ve biilâç fakir ehalisinden gasbedilmektedir.

* * *

Halbuki bu teşkilat zahiri olarak :

Sai sanatının saadeti ve yer yüzünde komunist cennetinin vücuda gelmesi için mücadele etmektedirler .

Bütün bu işlere rağmen :

Bolşevik diplomatları Sovyet ittihadının | en büyük ordonun kendilerinde bulunduğunu ve halkın mütemadiyen askerleştirildiğini gizliyerek | tepeden tırnağa kadar müsellah kapitalist devletler tarafından ihata edilmiş yegâne müsalemetperver ve sulh perest bir devlet olduğunu ilân ediyor.

Kezâ Sovyet gazeteleri ve neşriyatı :

Akalliyetler ve milliyetler meselesini halleden yegâne adil devlet olarak Bolşevik hükûmetini gösteriyorlar.

Halbuki :

Şu aşikârdır ki: Mısır fir'avunları, Alman derebeyleri, Birezilyadaki çiftlik sahipleri Sovyet Sosyalist cümhuriyetleri ittihadının bisût mefkûrecilerinden başka türlü hareket etmiş değillerdir. Moskova hükûmeti tarafından teminat verilen Okranyanın ve Gürcistanın istiklâli nerededir.?

Okranyanın serveti olan hububatı, şeker, kömür ve demir madenleri , Türküstanın pamukları , Gürcüstanın manganezleri kimlerin elindedir ?

Fakat bunlara mukabil :

Mükemmel bir Jandarma , Solofki adaları, Siberya menfaları ası milliyetperverleri tedhiş siyasetleri ...

Beş senelik pilân :

Sovyet Sosyalist cümhuriyetleri ittihadının başında "Lenin„ bulunduğu zaman Rusya yene yavaş yavaş iktısadı cihetinden tekâmül ve inkişaf etmeğe ve kapitalizime doğru yol almağa başlamıştı.

Bu usul , hiç şüphe yok , amele diktatörlüğünün , komonist nizam ve usullerinin sukutu demekti .

Fapat bu hal çok devam etmedi.

"Lenin„ in vefatile pirensip değişti.

"Sitalin„ ve rüfekası rejimi kurtarmak maksadile ; Rusyanın büyük bir sanayı devleti haline sokulmasına ve amele sınıfının çoğalmasına karar verdiler.

İşte bu sert ve cezri kararı "beş senelik emirname„ ile tatbik sahasına kodolar. | Plân üç senede hazırlandı . 1929 |

Beş senelik plânnın gayesi :

İstihsali teksif ve teksir için millî ve umumi techizat vücuda getirmek , sanayi istihsalâtının ziraî iktısadiyata karşı tefevkunu temin eylemektir.

Bolşeviklerin plândaki düşüncelerine göre :

Sovyet Sosyalist cümhuriyetleri ittihadı, cihan ihtilâl ve inkılâbının kuvvei muharrikesi olmalıdır. Bu zihniyetle vücude gelen komonist nizam ve usulleri yalnız Rusyaya inhisar ettirilmemelidir . Çünkü yaşayamaz. Binaenaleyh diğer memleketlere de bunları sokmak ve herkesi bunlarla malûl kılmak lâzımdır. Bu itibarla evvlâ müdhiş bir propağanda ve bunu ikmâl eden bir harp elzemdir.

Bu noktai nazardan da bolşevikler cihân efkârını değiştirmeğe çalışmakla beraber harp için de hazırlıklarını bir an evvel tamamlamağa azmetmişlerdir . Hudutlardan çok uzaklarda Oral dağlarının ta içerlerinde gayet cesim fabrikalar yapmışlardır. İleride de arzedeceğim veçhile bu fabrikalar bir kaç milyon mevcutlu bir ordunun ham mevadı madeniyesinden mücellâ çeliğine kadar her türlü levazım ve mühümmatını, tanklarını, toplarını ve zehirli gazlerini yapmağa kâfidir.

Bu muazzam fabrikalarla; harp vukunda Sovyet Rusyasi yalnız kendi ordusuna değil , diğer memlekerlerin amele ordularına da silâh ve mühümmat yetiştirmek tasavvurundadırlar.

Lâkin erkama gelince:

Masa başında tanzim edilen beş senelik plânın ihtiva ettiği rakamlar heybetli ve azametlidir. Bununla beraber gayeleri Sovyet Rusyasının (Kapitalist) yani sermayedar rejiminin cari olduğu memleketlerin sanayii derecesine yetişip hattâ bunları geçmektir.

Plânda; muazzam fabrikaların, elektrik merkezlerinin inşası ve kömür, petroi istihsalâtını son derece artırmak ve teksif, nakliyatın vesair iktisadî şubelerin inkişaf ve tevsiini tespit ve tayin ile kalmayıp belki sanayi de her şube istihlâllerinin en yüksek derecesini ve maliyet kıymetini tasrih etmiş, maaşlara kadar teferruatı dahi kaydetmiş ve hattâ umumî nüfusun ne miktar artacağını ve her nüfusun istihlâk edeceği miktarı ve millî servetin ne kadar artacağını da hesap etmeğe çalışmışlardır.

Beş senelik plân, Sovyet sosyalist cümhuriyetleri ittihadındaki memleketlerin hayat alemini fennî bir laburatvar gibi telâkki etmekte ve her bir ihtiyacı evvelden keşif ve hesap ederek bunları tatmin edecek tertipleri tayin etmektedir.

Plânda, hayatın her türlü tezahürat ve ihtiyacatı için yüzde nisbeti ile bir formül de mevcuttur.

Plânın tatbik ve icrasına amele ve çiftçi müfettişliği, zabıtai siyasiye ve ayrıca teşkil edilen bir komisyon nezaret eder.

Komisyon eski senelerin malûm miktarına istinaden "kontrol rakamları„ denilen rakamları istihsalâtının derece ve miktarlarını tayin eder. Lâkin;

Bu muazzam teşkilâta rağmen kızıl matbuatının da itiraf ettiği veçhile istihsalât ve sarfiyatı hiçbir hesaba istinat ettirmemişlerdir.

Hattâ "Stalin„ bile bu takbih ve ilân için gazete sütunlarına:

"İktısadî teşkilât ve teşebbüsattan bir çoğunun çoktanberi hesap ve kitap tutmaktan, gelir ve giderlerin plânçosunu yapmaktan vazgeçmiş oldukları artık bir hakikattır. Galiba bunlar; Sovyet devlet bankası icap eden paraları veriyor. Daha ne isteriz demek istiyorlar..„ mealinde yazı yazmak mecburiyetinde kalmıştır.

Beş senelik plânın neticesi ve semeresi bilâ tereddüt; (hiç bir şey değildir) denilebilir...

Plân kuvveden füle çıkarılıyor amma:

Gerek Bolşevik neşriyatı ve gerekse Bolşeviklere yaranmak istiyen bazı ecnebi matbuatı beş senelik plânın kuveden file çıkarılmasında fevkalâde şevk ve gayret gösterildiğini ilân etmekte, hesap ve tahminin haricinde olarak plânlarının dört sene zarfında yani 1932 senesinin sonuna kadar icra ve ikmal edilmiş olduğunu iddia etmektedirler. Bütün bunlar zahiri kurtarmaktan başka birşey değildir.

Meselâ : Beş senelik plânın masrafı tahminde 76 milyar ruble idi . Fakat merkezi icra komitası tarafından yapılan tadile göre 86 milyara çıktı . Plânın tatbik edildiği seneler zarfında yapılan istatistiklere göre 100 milyara çıkacağî muhakkak 100 milyara çıkacağı muhakkak addolunmaktadır ?

Bundan başka mecburi masai , gayri kâfi ücret ve maaşlar, ağır vergiler, dam-

ping dolayısile vukubulan malî zararlar ve sairede masraflara zam edilirse plânın tatbiki için sarfiyat iki misli artar. Buna mukabil elde edilen netice ne olabilir .?

Halbuki Rusyanın eskiden vaziyeti daha çok eyi idi.

1913 de Rusya petrol cihetinden ikinci; kereste , arpa , buğday , keten , kenevir , pılâtin cihetinden de birinci derece de müstahsil idi .

Nehirlerdeki Rus ticaret filosu cihana ve hatta müttehidei Amerikaya faıktı .

Beş senelik plânın ihtiva ettiği aksamı ve temin ettiği neticeleri birer birer gözden geçirelim :

Imalâtı Madeniye :

Memlekeri sanayileştirmek maksadile hususi bütçelerinin yüzde 35 ni koymuşlardır. Buna rağmen ancak istihsalât tahminin yarısı kadardır .

Şayanı dikkattır ki Rusyanın 20 sene evvel 1913de ibtidai vesaitle yaptığı istihsalât , Bolşeviklerin asri teknik vesait ve azim sermaye ile bu seneler zarfında vücuda getirdiği istihsalât arasında hemen hiç bir fark yoktur .

Otomobil ve Traktor fabrikaları :

Otomobil ve traktor fabrikalarını ve istihsalları gayet muhtasar arzedeceğim :

" Celâbinski „ , " Stalin grat „ ve " Harkof „ ta muazzam traktor fabrikaları vardır. Bu fabrikalar Amerikalı mühendis direktorların nezaretinde çalıştırılmaktadır . Fakat bu fabrikalar tahmin edilen istihsallerin ancak yüzde beşini temin edebilmektedir.

Celâbinski fabrikası tank tipinde traktör yapmaktadır. Bu itibarla askeri ehemmiyeti olduğundan seyyahların ziyaretine kapalıdır.

Nijni Novgrot "Fort„ un mühendisleri tarafından yapılmış Sovyet ittihadının en büyük otomobil fabrikasıdır . Fakat sui idare yüzünden fabrika faaliyetini tatil etmiştir.

Magoni Togorski:

Dünyanın en büyük çelik fabrikasıdır. Bu fabrika beş senelik pilân için kat'i ehemmiyeti haizdir. Hükümet bu fabrika için 800 milyon ruble vermiştir. Bu fabrikanın en büyük mahzuru kendisine lâzım kömürü 2500 kilometire uzakta Kozneçki den getirmededir.

Bugibi fabrikaların bn büyük mahzurlarına rağmen Oral mıntakasında yapılmasının sebepleri siyasî ve askerî noktai nazarlardır.

Çünkü, Bolşevikler; Karadenizde bir harp ihtimali karşısında Ukranyadaki maden imalâthanelerine ihtiyaç hissetmemeği düşünüyorlar.

Kimyevî Sanayi:

Oral havalisinin kimyevî sınayî merkezi olarak kabulü mutasavvırdır. Bu maksatla; Berezinkovada fabrikalar yapıldı. Bu fabrikalar hazerde amonyak, hamuzu kiprit, sulfatdamonyak ve saire gibi şeyler yapacak ve arzu edilen bir zamanda derhâl boğucu gaz ve mevaddı infilâkıye gibi harp malzemesi yetiştirecek vaziyettedir.

Doneç kömür havzası:

Doneç kömür havzası, Beş senelik pilânda gösterilen sarfiyatın yüzde 75 ni temin edecek bir kudrettedir. Lâkin makinaların artırılmasına, az saî ile çok iş görmek usulünün tatbik edilmesine ve içtimaî müsabakalar tertip olunmasına rağmen amelenin ferdî istihsalleri günden güne azalmaktadır.

Çünki çalışma şeraiti pek bozuktur. Amelenin gıdası pek azdır. Çoğunun meskeni yoktur. Bu noktai nazardan amele firar etmektedir.

Almanyanı Ror havzasında işsiz kalan bin kadar amele Doneç havzasına çalışmak için gelmişlerse de bir kaç hafta sonra " Almanyada işsiz kalmagı tercih ederek „ avdet etmişlerdir.

Bu vaziyet karşısında Soviyet hükûmeti köylülerin amelei mükellefe şeklinde çalıştırılmasını emretmiştir.

Petrol sanayii

Bolşeviklerin yegâne muvaffakıyeti petirol sanayiindedir. Beş sene zarfında yapılması arzu edilen miktar hemen de üç sene zarfında temin edilmiştir. Bu muvaffakıyete sebep; Okyanüs gibi petrolun mebzuliyeti ve petrol istihsalâtının yarısını tabiî surette fışkıran kuyulardan temin edilmiş bulunmasındadır.

İstihsalâtın artmasına rağmen Soviyet Rusyanın dahilî piyasalarında petrol fıktanı vardır. Köylüler bu yüzden sıkıntı çekmektedirler. Çünkî ihraç edilemeyen petirol sanayide kullanılmaktadır.

Petrol varidatı doğrudan doğruya Moskova tarafından tahsil edilmekte ve Kafkasyaya birşey verilmemektedi.

Hafif sanayi:

(Mensücat) sanayii faaliyeti gittikçe azalmaktadır. Birçok fabrikalar malzemenin fıktanından dolayı mesaisini tatil etmişlerdir.

(Şeker) istihsalâtı da çok azalmıştır. Okranyadaki bir çok şeker fabrikaları tatil edilmiştir.

(Harkof) daki 44 fabrikadan 3 ü işlemektedir.

Elektrik tesisatı:

" Lenin „ in meşhur bir sözü vardır : [Komunizim demek , Sovyet kuvveti ve alektirik tesisatının tamimi demektir] .

Dinyeper nehrinde " Diniperosturvi „ isminde bir elektirik istasyonu yapıldıktan sonra memleketi alektirikleştirmek ciddileşecektir. Bu istasyonun 934 senesinden evvel ikmali gayrı muhtemeldir .

Yapılacak tesisat ile 8 milyon sanayi halkının alektirik ihtiyacı temin edilmiş olacaktır. Lâkin sanayi mıntakasının Oral havalisine naklinden sonra bu azametli alektirik kuvveti neye yarayacaktır.

Sovyet Rusyası bu yeni istihsal ile dünya üçüncülüğü ve nüfüsa nisbetle düya on altıncılığını alacaktır.

İstihsalâtın evsaf ve kıymeti:

Yukarıda arzetmiş olduğum gibi hemen bütün istihsalât ta derece derece tenziller vardır. Bütün bu haller beş senelik plânın tamamen tatbik edilemiyeceğini göstermektedir.

Bolşevikler plânın kabiliyeti tatbikiyesi bulunduğunu yalnız amelenin çok az çalışmasından dolayı ademi muvaffakiyet olduğunu söylemek istiyorlar. Ve her neye mal olursa olsun plânın behemhal tatbik ve icrasını istiyorlar. Bu itibarla istihsalâtın mürakabesini zabıtai siyasiyeye terk etmişlerdir . Ve bunlara nefi , kurşuna dizmek cezalarının tatbik salâhiyetini vermişlerdir.

Amelenin heves ve gayretlerini de tezyit için " içtimai rekabet „ namı altında müsabakalar yapılmış , numune olacak surette çalışkan ameleden mürekkep "Amele hücum taburları„ teşkil edilmiştir.

Bütün bu tazyik ve teşviklere ragmen plânda gösterilen istihsal mıktarına yetişmek gayretkeşlikile malik evsaf ve keyfiyeti temamen ihmal edilmiştir.

Meselâ; bir elbise bir kaç renkli olur. Konserve kutularından ot çıkar , kibritler yanmaz, tıraktorlar çabuk kırılır bir haldedir .

Ne çareki bu hakikatlar plânın dördüncü sesesi meydana çıkmış ve vakit te çoktan geçmiştir.

Rusyada istihsalâtın maliyet kıymetini indirmek ve binaenaleyh Sovyet Rusyasında hayat behalılığını azaltmak beş senelik plânın başlıca gayesidir . Lâkin neçareki , bu tasavvur tahakkuk edememiştir. İstihsalât bariz bir surette tenakus etmekte ve sanayi zararları da mühim derecede çogalmaktadir .

Meselâ : 931 de agır sanayin zararı 180 milyon rube .

Vesaiti nakliyenin zararı 500 milyon ruble .

Sanayii gıdaiyenin zararı 400 milyon ruble .

Bundan dolayı Sovyet Rusyasının ihracatı gittikçe eksiliyor . Buna mukabil hayat bahalılığı günden güne çohalıyor.

Ziraat: inkılâpçı, mukabil inkılâpçı:

1861 senesine kadar Rusyada umum topraklar [ya Çara veya Zadekâna veyahut Gilisaya] aitti. Arazi sahipleri yalnız tapraklara değil her çiftliğin kölesi olan çiftcilerin saine dahi tasarruf ediyordu. Köle çiftçiler sai mukabilinde ya mahsulün bir kısmını veyahut küçük bir arazi parçasını işletmek hakkını alıyordu.

1861 senesinde esaret ilga edildi. Ve çiftçi araziyi tam bir surette tasarruf etmek hakkını aldı. 1917 senesi Bolşevik inkılâbı, büyük malikânelere ait araziyi de çiftçilere taksim ve tefviz etti. Ve Rusyada çiftçilerin nüfusu umum nüfusun yüzde doksanından fazlasını teşkil etmiş oldu.

Halbuki: İktısadî noktai nazardan tamamile müstakil ve serbest bu kadar ferdî tasarrufların vücude gelmiş olması komünizme muvafık olmak şöyle dursun bilâkis komünizm fikir ve rejimi esasından tehdit demdksi.

Ahalinin ancak yüzde altısını teşkil eden ameleye istinat eden Sovyet amele diktatörlüğü mevcudiyetini kurtarmak için ferdî tasarruf sahibi çiftçilerin imhasını ve bunları şehirlerde ve fabrikalarda amele gibi mesai müteahhidi devlete tabi ve muhteç amele haline ifrağını emir ve ilân etmek mecburiyetinde kaldı.

Bu suretle köylü 1861 senesindon evelki vaziyete düştüler. Bu inkılâp değil mukabil inkılâp ve belki de en koyu bir irticadır.

Çiftçilere karşı taaruzi hareket:

Bolşevik idaresinin çiftçilere karşı ilk hücumu daha 1918 de başlamıştı. 1923 te ziraî bir kanun neşredildi ve ziraatte büyük bir ıslahat (tabi yiue hükûmet lehine olarak) yapıldı. Fakat bu ıslahat Bolşeviklerin ümit ettikleri neticeyi vermedi. Çiftçiler boykot yapıılar ve hayvan vermediler. Buna mukabil köylülere tedip heyetleri gönderildi. Bunlara karşı köylüler mukabil tethiş ve isyan ile mukabelede bulundular. Bu suretle istihsalât da suya düştü.

En nihayet 1928 de arazinin devlet idaresi altında büyük çiftlikler halinde işletilmesi düsturu ilân edildi. Ki bu çiftliklere kolhüz (hububat fabrikası) namı verildı. Bu teşebbüste mühim bir fayda temin edemedi. Çünkü hasılat tahminin ancak yarısı olabildi.

Ziraatta kollektif usulü:

Ziraatin kollektivize edilmesi her türlü ziraat işlerini devletin kontrolu altına koyarak birgün bütün Rusyanın ziraatini devlet çiftlikleri haline getirmeğe doğru bir hatvedir.

Köylülerin komünist efkâr ve tasavvuratına karşı göstermiş oldukları mukavemet ve Sovyet hükûmetinin ihracat yapmak üzere hububat tedarik eylemesine karşı ibraz ettikleri muhalefet ve mümaneat beş senelik plânın memleketi sanayileştirmek programına karşı hakikî bir tehlike teşkil etmiştir.

Haddinden fazla tarholunan vergilere ve gayet ucuz biş fiatle mahsulün hükûmete mecburî surette satılmasına karşı köylüler müdafaa tedbiri olarak ancak kendi iaşelerine kifayet derecede zeriyat yaptılar.

Bu suretle istihsalat azaldı ve 1928 de Sovyet Rusyasında kıtlık oldu. Rusya hariçten hububat getirdi. İşte bu gibi sebepler dolayısile kollektif usulün tatbi kine ve bu usulün tatbiki için de birçok mücadelelere girişildi.

İtaat etmiyenler kurşuna dizildi, tarlaları çiğnendi, evleri yakıldı..

Bu vaziyet karşısında Rusyada asırlardanberi yerleşmiş olan ecnebi kolünistler (Alman, İsveç, Yunan, Bulgar ve Fenlandiyalar) memleketi terkederek cedlerinin diyarlarına çeğilmeğe mecbur oldular.

Hudutlara mücavir olan yerlerdeki binlerce köylü, hudnttaki Rus muhafızlarının kurşununa uğramak tehlikesini göze alarak diyarı gurbete iltica etmişlerdir.

1932 martında bile Dinyester nehrinin donmnş buzları üzerinden Romanyaya kaçmak istiyen ve ekserisi kadın ve çocuk 700 kişi kurşunla vurulmuştur.

Kolhüzlere zorla idhal olunan köylülere yavan ekmek ve cüz'i maaştan başka birşey verilmediğinden bunlar ne bu çiftliklerin terakkî ve inkişaf etmesine ve ne de zeriyatın eyi olmasına ehemmiyet vermediler. İstihsalâtın masarıfı çok yükseldi ve hattâ mahsulün kıymetini bile geçti. Hayvanatta bakımsızlık yüzünden pek fazla zayiat oldu. Bolşevik idaresi hayvanatı himaye maksadile hayvanatın kollektivize edilmesini menetti. Bu itibarla da ziraî siyaset iflâs etmiş oldu.

***

Merkezi icra komitesi ve büyük Rusya halk komiserleri meclis ormanların işletilmesi ve ağaçların kesilmesi ve nakledilmesi ameliyatının tesriî için mecburi çalıştırma usulünün tatbikini emretti.

Mecburi çalışan ve hatta yarı bedava çalışmağa mecbur olan halk çoğaldı. Habisanelerdeki mahbuslar, kamplardaki ve menfalardaki sürgünler ormanlıklı mıntakada bedava çalışmağa mecbur tutuldular.

Bu usulün tatbiki ile 300 milyon ruble bir varidat temin edileceği tahmin edildi.

Solofski menfası:

Evelce ismi geçen bu menfa kutup denizinin bir görfezi olan beyaz deniz sahilinde adalardadır. Solofki adasının yanında (Tavşan adası) nda da sürgün kadınlar vardır. Bu adalar asırlardanberi işlenmemiş ormanlarla örtülüdür.

Biçare sürgünler kürek esirleri gibi ormanlarda çalıştırılıyor. Burada hayat ve mesai müthiştir. Senevî vefiyat (% 70) şi buluyor.

Buna rağmen adaların nüfusları azalıyor. Çünkü gelenler ölenlerin yerlerini dolduruyor. Bütün sene hummayı tifoidi ve iskarpin hastalıkları devam ediyor ve tedavi için hiçbir tedbir alınmaz.. Çünkü bu menfalara mahkûmlar bir daha sağ çıkmamak üzere gönderilir.

Solofki adalarında menfiler % 70 şi Okranya köylüleri, Kırım Türkleri, Kafkasyalılar ki Rus adalardaki menfilerin kartalları zabıtai siyasiye memurlarıdır.

Her mahkûm kendisinn yevmiye olarak verilen muayyen işi görmeğe mecburdur. Sabahleyin saat saat dörtte bir iki kaşık bulgur ve geceleyin 22 - 23 de bir buçuk libre ekmek ve bir nevi balık çoebası alır . Bundan başka her sürgün haftada 15-20 kapik bir maaş almaktadır.

Her günün muayyen işini yapmıyanlar mezkûr tayinatın yarısını almakta veya hapsedilmektedir, yahut kutup süvuklarında açıkta yatırılmaktadır. Elbiseleri parça parçadır. Elbise ve çamaşır verilmez, barakalarda suyunmadan tahta üzerine yatarlar. Yevmiye mesai süngü altında18-20 saat devam eder.

En ufak muhalefet ölümle neticelenir. Bu sebepden her gün 15-20 kişi kurşuna dizilirler . Cinnet ve intihar vukuatı çoktur.

Bütün bu işler yirminci asırda her kesin gözü önünde ceryan ediyor . Buna mukabil medeniyet âlemi kerestenin ucuzluğunu görerek ihtikâr yapmakla meşgul bulunuyorlar.

Nasıl çalışıyorlar:

Mecburi çalıştırma yalnız Solofki adalarına inhisar etmez . Sovyet Rusyasında umum mesai esaret esasına istinat eder.

İstipdada karşı amele bir şey yapamaz.

Kapitalist memlekelerde amelenin elinde kuvvetli bir silâh olan terki eşgal amele hükûmetinde kurşuna dizilmekle karşılanan bir hıyanettir. Mesai müddeti 10 - 11 saattir.

Rusyada, beş senelik pilâna nazaran 1,600,000 kadın amele çalışacaktı, halbuki bu ihtiyaç 200,000 fazlasile temin edilmiştir.

Avrupa memleketlerinin işcilik kanunları, kadınların ve genç çocukların sıhhatleri için muzır ve tehlikeli olan kimyevi sanayide çalışmalarını mennetmiştir.

Halbuki; Bolşevikler, amele olsunda; ister kadın, ister erkek isterse çoçuk olsun kanaatını beslemektedir.

Nasıl yaşanıyor:

Burada yaşamıyorlar, sürünüyorlar. Kommunizimin başlıca maksadı; fertciliği ve hususi, şahsi tasarruf duygusunu kökünden imha etmektir.

Bu maksatla bütün işlerin kollektivize edilmesi ve hükûmet tarafından kontrol edilmesi lâzım geliyor.

Binaenaleyh kommonist mefkûresine göre Rusyanın her türlü evsaf ve şeraitini cami muazzam bir kışla olması icabediyor.

Bu itibarla yeni sanayi merkezleri cıvarında inşa edilen ve (Sosyalist şehirleri denilen) amele ve müstahdemin yurtları kışlaya benzetilmektedir.

Amelenin bir kısmı barakalarda yer bulamadıklarından çadırlada hatta toprak altında oyulmuş kovuklarda yaşamaktadır.

1931de bu kovuklar 32 bin raddesinde idi.

Mevadı gıdaiye ve havayici zaruriye vesika ile ve gayri kâfi miktarda verilir.

El kuvveti ile çalışan bir amele vesika ile:

Her gün iki libre ekmek, ayda 300 gıram tere yağı, bir libre makarna, üç libre şeker ve 10 yumurta ve her on günde üç defa 100 : 300 gıram et almak hakkını haizdir.

Müstahdemin ve münevver sınıf ise bunun yarısını alır.

Soviyet Rusyasında yalınız insanca yaşıyan ve hiç birşeyden mahrum olmıyanlar komunistler ve ecnebî mütahassıslırıdır.

Vasaiti nakliye:

Beş senelik pilânın muvaffakıyeti demir yolların hüsnü idaresine bağlıdır.

Moskova hükûmeti demir yolların lâyıkile işlemesi için propağandadan kurşuna dizmeğe kadar herdürlü çareye baş vurmuştur. Buna rağmen istenilen netice alınamamıştır.

Buna sebep; amele ve müstahdemin yorgun ve bezğindir. Müteharrik ve sabit mevat eskimiştir. İstihsalât azalmıştır.

Bununla beraber en mühim sebep idaresizliktir.

Meselâ; Maden ocaklarından çıkarılan kömürler, ormanlardan kesilen ağaçlar ve buna mümasil bir çok şeyler yüzüstü kalmakta, çürümekte ve mafolmaktadır.

Bir çok fabrikalar; bu yüzden tatili faaliyet etmişlerdir.

Kızılların maliyesi ve ticareti:

Bolşevik parasının istikrarı yoktur. Bu itibarla hiç bir memleket borsasında Soviyet parasının fiat ve piyasası yoktur.

Binaenaleyh Soviyetlerin harici ticareti kapitalist memleketlerin parası ve bilhassa isterlin ve dolar üzerine cereyan etmektedir.

Bolşevik parasının düşmesine sebep:

1 — Karşılığının bulunmaması,

2 — Dovizlerin istikrar bulduğu bir devirde Soviyetlerin evrakı naktiye miktarının son derece artmiş olmasıdır.

928 de tedavülde bulunan evrakı naktiye 1,773,000,000 ruble idi,

932 de tedavülde bulunan evrakı naktiye 5,673,000,000 rubleye çıktı. Yani takriben iki buçuk misli arttı.

Ticarî pilânço:

Soviyetlerin ticarî pilânçosu hiç bir zaman açıksız değildir. Çünkü, beş sene pilânın icra ve tatbiki için memlekete çok miktarda ecnebi emtiası ve bilhassa makina ithâl etmişlerdir. Meselâ;

931 senesinde 294 milyon ruble açıkları vardır.

Bununlaberaber Soviyet ticaretin açığı günden güne artmaktadır. Gittikçe artan bu açığa iki mühim sebep gösterilir;

1 — Cihanşümûl buhran ve muhtelif hükûmetlerin kendi pilânçolarını muhafaza için soviyet emtiasına karşı aldıkları tedbirler.

2 — Bolşevik emtiasının hariç memleketlerde maliyet fiatından daha ucuza satmak için yaptıkları " Dampinğ „ dir.

Damping:

Soviyetlerin dampingi yapmaktan iki maksatları vardır.

1 — Cihan piyasalarını zaptetmek, dolayisile kapitalist memleketlerde buhran, fakruzaruret ika ederek bunların rekabet kudret ve kabiliyetini tahrip etmek;

2 — Beş senelik pilânın icrasına kâfi " Döviz „ tedarik etmektir.

Memleket dahilindeki bütün istihsallere istediği gibi fiat koyan, harici ticareti inhisar altında bulunduran Soviyetler için damping yapmak güç değildir.

Fakat ancak bunları halkın omuzlarına yükletmekle temin edebilmektedirler.

Meselâ;

Halkın ihtiyaçlarını asgarî hadde indirmek ve hatta aç bırakmak suretile harice külliyetli ihracat yapar. Hariçte eşyayi maliyet fiatından dûn bir fiatla satar ve hasıl olan zararları dahilde parayı enfılâsyon (Evrakı naktiyeyi tezyit) yapar.

Şurası muhakkaktır ki; Bolşevikler damping ile cihan ticaretinin nizam ve intizamını biraz bozmuşlardır. Bu da ancak tesirini ziraî memleketlerde göstermiş fakat sanayi memleketlerinde bilakis belki de hoşa gitmiştir. Çünkü amele her dürlü ihtiyacını az para ile tedarik etmiştir.

Bolşevikler bu kadar büyük gayretlerine rağmen, cihan buhranında ve ihtilâlkârane his ve temayüllerin tezayüdündeki oyunu kat'i surette kaybetmişlerdir.

Çünkü; Kapitalist hükûmetler Soviyetlerin bu haraketlerine karşı gümrük resimlerini vükseltmişlerdir.

Büyük ve zenğin devletler için ise hiç birşey mevzuubahis değildir.

Çünkü; Soviyet ticareti dünyanın ancak yüzde 1,1 kısmını teşkil eder.

Krediler:

Bolşeviklerin ticarî muamelelerde asla feragat etmedikleri bir hırs vardır ki o da;

Harice gönderdikleri hububat, petrol ve ham mevat ve sair ticarî eşyayı peşin olarak satarlar..

Hariçten ihtiyaçları olan eşiyayı da munhasıran kıredi ve borç ile alırlar....

Daima kredileri 12 : 28 ay ve bazan 36 ay olarak kısa vadelidir.

Uzun vadeli kırediler için çok çalışmışlarsa da muvaffak olamamışlardır.

***

Bolşeviklerin harice olan kıredi borçları: 575 milyon dolardı.

Almanyaye 287 milyon, İngiltereye 100 milyon, Amerikaya 80 milyon, Lehistana 30 milyon, İtalyaye 17,5 milyon, Avusturyaya 10 milyon, Japonyayp 15 milyon, Norvece 5 milyon, diğer memleketlere de takriben 25 milyon dolar borçlu idiler.

1931 senesine ait Soviyet istatistikleri borçların 4 milyar 765 milyon rubleye çıkmış olduğunu bildirmektedirler.

Beş senelik plân muvaffak olacakmı:

Beş senelik plânda muvaffakıyet yalnız teknit itibariledir. Elinde sermayesi olan her hangi bir şahıs veya millet bu teknik muvaffakıyetini elde edebilir. Binaenaleyh maksat hasıl olamamıştır. Bunu bir misal ile arzedeyim:

Eski Mısır Fraunlarının yaptırdıkları ihramlar mükemmel birer teknik eseridi.

Fakat o zaman Mısırın iktısadî hayatile alâkadar değildi. Bu noktai nazardan Rusyadaki fabrikalar; ne zaman kâfi derecede ham mevat bulur. Mamulatını satacak piyasalar temin eder, kâfi derecede müstehlik bulurlarsa plân o zaman muvaffak olur. Fakat ne çareki bu şerait henüz yoktur.

Sovyet plânının tatbiki için, yalnız plânın heyeti umumiyesi değil en küçük videye kadar her türlü teferrüatı daha evvelden hesap eden bir dimağ lâzımdır. Bu dimağı yaratmak ise beşeriyetin kudreti haricindedir. Bütün bu mülâhazalara rağmen Stalin:

"Gayeye yetişmek için her türlü ferdiyet hissi imha edilmeli ve yeni bir adam halk olunmalıdır„ kanaatindedir.

Luna Çariski de:

"Her şeyden evvel çocuklar ailelerinden alınmalı ve bunlara Bolşevik terbiyesi verilmelidir. Fakat bu ancak; çocuk anasını ve babasını tanımadığı zaman yapılmalıdır.

Bunun için erkek adeta bir makine gibi plânla raptu zabt altına alınmalı ve devlet hesabına rejit yetiştirilmelidir „ diyor.

Bu fikirler ancak; 160 milyonluk bir halkı tarihte emsali görülmemiş tethiş ve tazip ile tahakkuk ettirilmektedir.

Sovyet Rusyasının âtisi:

Bolşevikler ikinci bir plân daha hazırlamaktadırlar. Bu plâna göre Okran yada yeni bir tesisat yapılmıyacaktır.

Oral ve Altani mıntakasında harp levazımına ait tesisat yapılacaktır. Plânın esasatına göre bütün halkın ihtiyaçları temin edilecektir. Halen mevcut plânda bile maksat hasıl olmadığına nazaran:

Yeni plânla dahi daha beş sefalet ve zarurete mahkûm olacak demektir.

Netice itibarile Sovyetler için ati karanlıktır.

Çünkü; yeni plânlâr, yeni teşebbüsler ancak büyük fedakârlıklarla olar. Şimdiki plân için lâzım olan sermayeyi halkı ezmek suretile temin etmişlerdir.

Fakat yenisi için ne yapacaklardır.

Elde edilen malûmata ve bütün mülâhazalara nazaran, yalnız hürriyete, adalete değil, hayata da menafi olan Bolşevizm teşebbüsü akim kalmıştır.

Çünkü; kommonizimin tevsi ve intişari, umumî iktisadi buhrandan dolayı zeminin müsait olmasına rağmen zayıflamıştır.

Bu itibarla partiyi kapitalizimin kazandığı kabul edilebilir. Maahaza çok yakın bir istikbal bu meseleyi bütün vüzuhile gösterecektir.

Fakat biz şimdiden - bu gibi mülâhazalar dolayısile - Sovyet Sosyalist cümhuriyetleri ittihadına istinat eden oyunların ve ümitlerin muvaffakiyetine artık ihtimal yoktur diye biliriz .

*
* *

Yüksek duygulu okuyucularıma son sözüm:

Her hususta seciye mühim rol oynar. Bununla beraber bu gibi hakikatleri bilmiyen veya taktir etmeyen ve kommonist propağandalarına alet olan kimselere Avrupada dahi tesadüf edilmektedir. Binaenaleh düşünceleri zayif olanlara komonistliğin iç yüzünü anlatmak hepimiz için milli bir borçtur.

Balıkesir . 19-5-933

A. Celâlettin

KaraGünler : 3

GÖÇ

" Yunanlılara karşı durulmıyicak, silâhlar da verilmiyecek!„

Bu, bir emirdi; yukarıdan geliyordu!.. ne biçim ağızdır, akıl, sır erdiremedik!..

Bir gelin alayı mı geliyordu ki önüne ip gerip baç alacağız, yoksa bir yangindan mı mal kaçıracağız?!

Gelen: Dehşetli bir seldi; fırsat düşkünü İngilizlerin hınçlı, açgözlü, kızgın siyaset tufanlarından toparlanmış... Bastığı yerlerde, aynı taşkınlıkla kabaran azğın kollar ala ala köpürüyor; her dalgasında oluklarla kan alevleniyor, her dilinde binlerce can kıvılcımlanıyor!...

Karşı koymamak: Nasıl?.. Silâhları vermemek: Nedemek?..

Nerelere gidilir, bu canım yerler, kimlere bırakılır?..

Neyazık ki Denizlinin ileri gelen düşüncelilerinin elbirliği. Kıpırdanışları, daha için için alışan bir ateş!...

Yunanlılar, buralara kadar uzanacakmı ydi?

Tutturuşlarına bakılırsa: Bir başını Eğridire yaslıyan demiryolu boyunca geliyorlar işte... Denizli bu yol üstünde bir koldur. İçerlek kalıyorsa da gene o demire bağlı demek...

Bir bakıma: " Nüfûz mıntakaları „ na göre biz Mendiresin cenubunda kalıyoruz; Yunanlılar, Şimalinde ...

Fırkamızın karargâhı, Aydından Çineye geçmiş .. Obüs taburu [*] filan Mendires cenubuna atlamış . Anlaşılan yol boyu boşalıyor ; Acı bir dokanak ünültüsü :

— Karşı koymiyin , silâhları da vermiyin !.. Diyor...

Yunanlılar , yürüye yürüye , geliyor . Yerli Rumlar da gün sayıp pundunu kollıyor!

Biz de silâhları vermemek için yol üstünden savulmak gerek ... Bu yüzden , Alayımızın " Gerzeli „ ye kalkmasını ileri sürenler de var. Burası. büyücek bir köy.. Tavas buğazı sırasında , batıya düşüyor . Denizliye yarım saat çeker. Niye yarar ki dağlarında tekerlek dönmez . Dağ taburu dersen namlusu alınmış kuru bir kın !.. Bununla beraber çekilmek istesek Tavastan Karahöyük pazarından başka gidecek bir yer yok. Ondan sonra Çıbıkbuğazı ağzındaki Payamağacı üzerinden Antalya ile Burdur arası ... Yani doğruca İtalyan kucağına !..

Hem Denizliyi tutacak düşman, o kadar kör mü ki buradan çıkan Tavas, Kızılhisar-Acıbadem, Sarayköy, Akhan yani Dinar şosalarına el atmasın !

İçimiz bin bir acı ile burkulu; Yunanlıların , yerli Rumların yürek dağı kanıksamalarını adım adım, duyuyoruz .

Fırlıyıp ortaya atılmak.. Aziziye boğazında bir yunan sındığı yaratmak gerek!. Fakat şu durbakalım ne olacak, nereden ne çıkacak, irkilmeleri yokmu?!..

Gelen: Umumî harpte dökülen insan kanına, baka baka, gözleri dönmüş.. Zencirini kıran bir kuduz "Manda„!.. Ortalığı toza dumana katmış, yalın boynuzlariyle süse süse milleti kırıp geçiriyor. Avropanın aç kursağının bu şom dölünü. Bu gök ateşinden beter ivirt [1] ağılarile beslenmiş. bıçak düşmanı "manda„ yi, daha buralara saldırmadan, çok uzaklarda.. İşte oralarda.. Hatta deniz boylarında boğazlamak isterdi !..

Artık, karar verildi: "Çal„a göç var!.

Umumî harpte Antalya yalılarının korucusu olan alayımız, mütareke üzerine, hemen bir gecenin içinde bütün agırlığiyle Burdur yollarına, bozğun gibi, dökülmüştü.

(*) 10,5 luk İskoda dağ toplarile mücehhez.

[1] İvirt : Teşvik.

Çünkü italyan "manda„ sı, Antalya yaylalarına salınacaktı, halka gösterilecekti.

İşte şimdi de, birkaç gün oluyor ki, at, araba, mekâri... Ne varsa.. Süru sürü, yol boylarına dökülmüş.. Alayın yiyecek, giyecek, takıp kuşanacak nesi varsa.. Cephane filan, hepsini Çala taşıyor.

Marangoz, demirci, kamacı ustalarile bölük kumandanlarından gayrî bütün mülâzımlar, hep birer katarbaşı olmuş, Denizliyle Çal arasında mekik dokuyor !...

Bir gün.. bir emir!.. bizde , gün sökmeden , ayaklarımızın ucuna basar gibi Denizliden çıktık!

Ne acı bir gündü; hiç unutamam:

Sabahın tatlı uykusuna dalmış sokakları dolana dolana, geçip te " delikliçınar „ meydanına geldiğim zaman , bu ... Şakrak gelin alaylarının uğur sayarak geçtiği ... Çalğılı yüzlerce arabanın , süslü püslü , çalımla dönüp dolaştığı ... bu ... binlerce yorğun işçinin.. kafası şişkin beylerle efendilerin , akşamları, kucağında dinlendiği memleket göbeğinde bir boyun bükûklüğü sezdim .

Şadırvanında, derdine teselli arıyan ağlar bir öksüs şırıltı... Çınarında, yorğun kollarını göklere kaldırmış, yalvarıp yakarır, ezğin bir bunaltı... Biribirinin boynuna dolanarak başlarını, içli içli, bu meydanın eşiğine koymuş kendinden geçen yollarda, alğın bir hasta uzanışı.. Korkudan yumulmuş gözler gibi kepenkleri sım sıkı kapanmış karanlık dükkâncıklarda , kara yazılarını gelen geçen okusun diye alınlarını açmış , perişan bir halde duvarlara yaslanan yorgun kapılarda, acısı yüreklere çöker bir yas var!...

Gölğemizi bile düşürmeden geçip gittiğimiz bu yollarda döküle kalan izler , kırık kanatlı birer kuş gibi arkamızdan çırpınıyor... Yüz üstü kapanan zavallı sokaklar, babasına çok düşkün birer çocuk gibi kollarını uzatmış, ayaklarımıza sarılıyor !.. Biz, bir deli gibi gidiyoruz; içimizde ağır bir acı. Gönlümüzde bin yara !.. Kaçamak bir yolculağa çıkan dertli bir baba gibiydik . O , sevgili yavrularından ayrılırken tasanın, acının daha iz açmadığı kaygısız alınlarına titrek dudaklarını deyirir deyirmez nasıl çekiliyor, damlıyıp ta ürkütmesin diye göz yaşlarını nasıl içine akıtıyorsa , işte biz de öyle davranıyorduk : ne kadar süreceği bilinmiyen bu zorlu ayrılığın bu ilk bun gününde kan ağlıyorduk.

"Akhan„ önlerine gelmiştik . Güneş yaralı doğuyor; yeşil göğsünü sere serpile açmış, güneşe karşı gözlerini şaşkın şaşkın oğuşturan Denizli de, başını kaldırmış gibi bize doğru hazin hazin bakıyordu .

Ayrılığın bu kadar yakışı; ancak , bir sevgilinin göz önündeki can çekişmesinde vardı !

Serin yeşilliği, candan insanlarile gönlümüzde yuva kuran bu yosmanın soluk yüzünde , bu sabah , sevgili bir ölünün yakıcı hasreti . . Tüyler ürpertici vahşeti dolaşıyor !

Toplar, bir hasta gibi başlarını düşürmüş , Bunlara asılan öküzler de yıkık köprünün alt başındaki geçitten coşkun suyu çiğneyerek geçiyor .

Biz, çoluğumuz, çocuğumuzla büyük bir göçebe gibi, çığlık, çığırış içinde, yola düzülmüş gidiyoruz.

Bu ilk yolculuk gecesinin yağmurlar altında zerenzebil geçen didirginliğiyle sabahı, Belevi köyünün çamlığı altındaki şosada, yol işçi kulübesinin yanında yaptık. Tıslıya pıslıya dilleri yerde sürünen bir ateş başında ayazlar, iliklerimize kadar işlemişti. Kırıla döküle ayağa kalktık. kan tutmuş katiller gibi dönüp dönüp Denizliye baktık!...

Önünden çekilip geldiğimiz düşman, şu dakıkada Denizliye tirenle gelmiş midir?

Ulak için kalem reisinin yanında, Denizlide atlı bırakmıştık, bundan başka , yol boyunca hiç bir yerle bir bağlaşma yok.

Çamlığın kaypak yokuşunda toplar, dayanmış üç, dört, beş çift öküze banamısın demiyor; ne tekerlek yedeklemesinden, ne omuzlamaktan, ne de öküzlerin dize gelmesinden anlıyordu; iki bölük bir araya geldik, güç belâ, topları geç vakta kadar çamlık tepesine çıkarabildik.

Belevinde geçirdiğimiz ilk gecenin ertesi günü, efrat mevcudunda bir azlık göze çarptı. Kalanlarla şöyle bir başbaşa konuştuk:

— Bu yıldırım bulutlarının başından, canım toplardan ayrılıp ta köylerde birikecek birer avuç insandan ne çıkar? Gelen: Bir ordudur . Yerli Rumlardan de baskıncı arkası var. Sonra ortada kalırsınız, köylerde teker teker avlanır, tepelenir , çiknenirsiniz. Özküçe , toyluluk , birlik , beraberliktedir . Dağılmıyin arkadaşlar!.. biz , şimdilik Çala gidiyoruz . Arkamız dayalı artık . Afyona yol , ulak var . Yirmi üçüncü fırka orada.. On ikinci kolordu Konyada . Eskişehir , Ankara filan hep bize arka... Aman yavrularım , sizi yanıltacak , saptıracak küçük bir fit verseler hemen bu ayartıcıların ağzına Çalın şamarı!.. Muharebe bitti diye bizi aldatanların tuzağına , bile bile , düşmekten sakının arkadaşlar!.. Gelen yırtıcı bir düşmandır . bize katiyen rahmet okumaz. Irzınızın uçkuru , işte bu koşum halatlarıdır . bunları kesip bıraktığınız gün, bilin ki gelinlerimizin, kızlarımızın, avratlarımızın da uçkurları parçalanmıştır !. Gelen, bir afettir; yavrularımızı beşikte, delikanlıları eşikte.. Kadınlarımızı döşekte boğazlamıyorlar arkadaşlar!..

Kndurğun umumî harp bozğununun yüreklerde açtığı yara , gerçek , kanıyordu; ocağı tütmez olmüş ne kapılar kapandı .. Yasla kararmış ne damlar çöktü!.. Yoksulluk , bir çorak yer gibi dirlik düzenlik tohumlarını öldürmüş .. Ne bir gönülde seviuç , filiz sürüyor . . Ne bir yuvada , bir kalkınma dalı fışkırıyor !.. Artık kutluluk, çiçek açmaz oldu . Dirim tarlasında toprağa karışan ölgün saplarda hiç bir unar başak yok !..

Fakat ne olursa olsun, ortada iki başlı azılı canavar ... Ermeni .. Rum var: Dişleri sırtarmış , biri gündogusundan, biri batıdan, el uzatarak boynumuza attıkları kemendin herbiri bir ucundan yakalamış o katil ipi, köpek gibi, çekeliyorlar!.

Sönmüş ümit yelkenleri, hayat gemisini akıntıya kaptırmıştı. Görünürde bir selâmet kıyısı yok. Herkeste kesik bir bocalama!..

Köylülerle konuşarak tutumlarını yoklıyalım dedik: Anladık ki onlar, öğütlerini almış, düzenlerini kurmuş, verilecek bir işarete bakıyorlarmış; Yusuf bey, önümüz sıra Denizliden çıkmış, bu mıntaka köylerine baskı olmuş.. Bizim Denizliden çıkışımızdan ürkmemelerini, bunun askerlik gereği olduğunu, birgün bu yollardan kutlu dönüşler, uğurlu yürüyüşler olacağını köylülere anlatmış. Fakat ne de olsa, uzun bir harp bezğinliği ile kuru lafa karnı tok görünen köylüde gizli bir işkil beliriyor, ama, bütün bütüne de başları boş değil..

Yusuf bey, bizlere bile güven aşılamaktan geri durmuyordu. Akşam üstü, konuşa konuşa şöyle bir köy açıklarına vuralım diye Yusuf bey bizi gezdirmeğe çıkardı. Gün devriliyordu. Köyden yana gelen bir uğultu, karışık insan ve hayvan sesleri; San ki bu tekinsiz garipliğe karşı bir yuğ!.. [1]

Bir türlü üstümüzden kalkmıyan bir düşkünlükle ağır ağır dönüyorduk. Keskin bir ürküntü şimşeği gözlerimizin içinde çaktı ; ufukta bir karaltı vardı : Ayaklarımın altından kalkan tozlarla bir tiren

[1] Yuğ. Matem âyini..

katarı gibi sözülüp geliyordu . Oyana doğru dalmışız ; bulunduğumuz tepenin alt başından , birden bir kaç atlı önümüze çıka geldi . Görünmez illerden yetişen bu canlarla selâmlaştık. Her biri kendi adını sundu :

— Suvari yüzbaşısı Ekrem.. Mülâzim Mufahham !

Biz de sıra ile kendimizi tanıttık.

Konya taraflarından geliyorlarmış . Buralara gönderilmişler. Bölükleri de beraber . ellerini uzatarak karşıdan tozu dumana katmış, süzülüp gelen katarı kösterdiler . Burada geceliyecekler , ertesi gün erken Sarayköyüne doğru inip gidişi öğrenecekler. Bunlar duracak yüreklere kan aşısı !.

Alây kumandanile fıskoslaştılar. Anladık gizli bir iş var.

Leylâsını arıyan Mecnun gibi ta Konyadan kalkıp gelmiş . nal izlerini Yunan göbeğine dağlamağa koşan bu mizraklar , keskin yalınlarını kimin can ödünden alıp parıldıyor !

Bizim de kulağımıza dudaklarını dayadılar? Bunalmış yüreklerimizin , kapanmış içimizin iğirçinlik [1] zehirlerini emdiler . Avuçlarımıza sokulan ellerinden damarlarımıza kaynaştıran bir sıcaklık aktı. Başımız doğruldu.

Anadoluya.. İçinde geçmiş mutlu çağların atları kişniyen. sürüleri meliyen , dik başlı boğaları böğüren ... Şen gülüşmeleri , dinç seslerile kaynar bir can mahşeri oğuldıyan bu koca tabuta can vermek için eline İsrafilin boynuzunu almış... Candan yürekten , sağa, sola , ileriye, geriye , acı acı , öttüren bu uyandırıcı kimdir ?

Gelenlerin anlattıklarına göre her tarafında sıkı tutum şavaşı başlamış... Uyuşuk kollara kan yürümüş !... Bu dirilme oluğunun uğurlu kaynağı nerede ?...

Suvarilerin ilk göz aydını bu :

— Büyük paşalarmızdan biri İstanbuldan Anadoluya geçmiş diyorlar !.

Demek ki öksüz milletin gizli gizli aradığı. yangın yangın beklediği can, var olmuş ! Eski yiğit kanı kaynatacak!

Şehitlerimizin, yer altı yangınları gibi damar damar çatlamış ateşten gövdeleri ürperir. Yanar dağ fışkırıkları gibi alev - den saçları diğilmiş, dumanlı kesik başları, yuvarlanırken ellerinde birer bıçakla gırtlağımıza diz çökmüş İngiliz , Fransız, İtalyan, Ermeni, Yunan, Padişah ve adamlarından meydana gelme cellatlara karşı koyacak Er demek ki meydana atılmış!

Bağrına taş basan yürekleri acılı Türk anaları; canlarının son yongasını da son kurban diye eşiklere yatırmış... Kara alın yazılarının çıkmasını bekleşirlerken yanık duaların yarlıgayıcı kanatlarına binmiş olan bu şimşek bakışlı, yıldırım özlü anlı sanlı yolcu; şehit kanlarından ölüm çağıltılı.. Yaralı iniltilerinden zulüm uğultulu.. Göklerinde kızıl dumanlar, denizlerinde fırtınalarla çarpışmaktan etleri dökülmüş, sızılı kaburgalar, uçurumlarında dünyanın göçertilmiş, eyik başılı, koca parçaları çırpınan... Uçsuz, bucaksız tarih yollarından mı geliyor!..

Baba bıçağının altında teprenmeden gözü bağlı, boyun uzatmış.. Adak yalımının gırtlağına çalınmasını bekliyen "Hazreti İsmailin azatçısı gibi uğurlu başı koltuğunda, yaşları dinmez analara, ayağının tozu.. Alnının terile, yetişmiş bu secdeye değer kurtarıcıya bizi de kavuştur yarabbi!..

İbrahim Şevki

[1] İğirçinlik : Tereddüt.

Dilimizi nasıl onarmalıyız!.

Bandırma memleket hastahanesi baş hekim ve operatoru Dr. Necdet beyin Balıkesir Halkevinde verdiği konferans:

Hanımefendiler, Beyefendiler;

Hiç beklemediğim bir zamanda ve İstanbula gitmeğe hazırlandığım bir günde Balıkesir Halkevi reisi Esat Âdil beyefendiden dilimize dair bir konferans vermek için davetname aldım. Mevzu çetin, ham ve işlenmemişti. Büyük Türk milletinin ulu dili hakkında söz söylemek benim gibi aciz bir kimse için kolay değildi . Aczimi biliyorum , fakat bir yürek nekadar korkak olursa olsun sevince yiğit ve alp oluyor . Bunun için vaktın çok dar olduğuna da bakmayarak Esat Âdil beyefendinin davetine uygun cevap verdim, ve bu gece huzurunuza çıktım .

Operator Dr. Necdet bey

Halkevi tarafından bana verilen mevzu çok mühim ve çok geniştir. Bir değil bir kaç konferans mevzuudur. Bununla beraber ben onu bir konferasta hulasa atmeğe çalışacağım . Bu lûtüfkâr davetinden dolayı Balıkesir Halkevine ve Halkevinin değerli reisi Esat Âdil beyefendiye , önünüzde, yüreğimin en gerçek teşekkürlerini sunarım.

Mevzuumuzun birinci kısmı (Dilimizin genişliği ve esgiliğidir). Ben dilin bu yönü ile pek meşgul değilim . Bu hususta bildiklerim azdır . Bununla beraber belki istifadeli olur diye bildiklerimi kısaca söyleyeceğim .

Saygılı dinleyicilerim ,

Bilirsiniz ki tarihin bin yıldan ötesi hurafelerle karışır . Ondan öteki zamanlar için bize yol gösteren dinî kitaplardır. Tarihin bu devirlerine ait yazıların bir çoğu da ya bunlardan alınmış veya hurafelerden derlenmiştir. Türk milletinin kendine ve diline ait olan malûmatı ben de size bu kaynaklardan anlatacağım .

Din ve tarih kitapları ilk insanın (Adem) olduğunu söylerler . Ademin dokuzuncu batında torunu (Nuh) tur, gemisini Cudi dağının üstüne oturtan Nuh peygamberdir. Bu Nuhun (Ham , Sam , Yafes) adında üç oğlu olduğunu hepiniz bilirsiniz. Bunlardan Yafes İtil (Volga) ve Yayık (Oral) sularına gelip orada tavattun etmiştir . Bunun orada doğan sekiz oğlundan birinin adı (Türk) tür. Bu hikâye tarihin henüz ilmen tekzibedilmeyen bir efsanesidir . Ve bu efsane içinde Türk

adıda mevcuttur.

Milâttan altıyüz yirmi beş yıl önce Kudüste yaşıyan (Ermiya) peygamber yine milâttan altıyüz yıl önce Babilde peygamberlik eylemiş (Hazkiyal) da Türklerden bahsetmektedir . Necip Asım beyefendinin Edebiyat Fakültesi mecmualarında yazmış olduğu Türkçe (Eski savlar) yani darbimeseller aşağı yukarı iki bin yıllıktır. O darbimesellerden bir tanesi şöyledir: (Atası acığ elma yısa oğlınının tişi kamar) . Yani babası ekşi elma yese oğlunun dişi kamaşır. Biz bu darbimeselin haman bir aynini de (Ahtiatikte) görüyoruz . Ermiya peygamber kitabında şöyle yazıyor: (Ol günlerde babalar bir daha koruk yediler ve oğullarının dişleri kamaştı demiyecekler) . Hazkiyal peygamber de şöyle diyor: (Pederler koruk yediler ve oğullarının dişleri kamaştı diyerek İsrail toprağında bir darbimesel söylemekle ne demek istersiniz?..) Görülüyor ki Necip Asım beyefendinin Türk malı diye gösterdiği darbimeselle bu kitaplardaki yazılar arasında çok mutabakat vardır, adeta birbirlerinin aynıdırlar. Demek Türk, Ermiya ve Hazkiyalın yaşadığı iki bin yıldan önce yaşamış ve meseller darbetmiştir.

İbraniler eski kitaplarında (Ahtiatik) Türke (Tugur, Tugar) ve Türkiyeye (Tugarma] derler. Hazkiyal kitabında Tugarma için şöyle diyor: (Tugarma hanedanından senin çarşılarına atlar , suvariler ve katırla gönderirlerdi.)

İbranî müfessirlerinden Mendelson nesillerin şecerelerinden bahseden Tekvini kâinatı tefsir ederken şunları yazıyor: Tugarmadan on silsile çıkmıştır. Bunlardan birisi de Türklerdir. Bu sözleri yazan müverrih milâdım birinci asrında Mısırda yaşamıştır.

(Türk, Turan, Tura) tabirleri Avestada da vardır. Bu tabir Avestada istepin bir kabilesinin adı olarak zikredilmektedir. (Tur) ise eski Türkçede âli mevki manasınadır. Bugün de dağdan, yüksek yerden gelen bir adam için Anadolunun bazı yerlerinde (Turdan geldi denilmektedir.) Meclise gelen saygılı bir kişiye eskiden Türkler (lûtfen tura buyurun) yani (şöyle üstbaşa geçin) derlerdi. Kulesi hâlâ dillerde destan olan Babilistanın cenubunda bundan üç bin beş yüz yıl önce Sümer diye bir budun vardı. Bu millet bütün milletlerin tarihinde en eski milletlerden sayılmaktadır. İşte Türk milletinin gerek kendisi ve gerekse dili bu milletle yaşıttır. Bu iki millet yüzlerce asır sinordeş yaşamışlardır . Her ikisinin dilinden birbirlerine azçok benzeyen bazı kelimeleri aşaya yazıyoruz.

Sümmerce	Türkce	Sümmerce	Türkce
Ağal	Ağa	Na	Ne (Nefiyedatı)
Ba	Pay	Ni	Ne (İstifham edatı)
Da	De (mefulifih edatı)	Pab	Baba
E	Ev	Sığ	Sığ
Eşa	Aş	Süğe	(Sürme, Sürgü)
Ere	Er	Tun	Don
Kiş	Kişi	U	On
Ya	Yağ	Ul	Ol
İb	İp	Zağ	Sağ
Kıya	Kıyı	Zığ	Sık
Kuşluğ	Kuşcağaz	Pu	Pınar

Bu kadar sözlerden sonra elbette anlaşılmıştır ki Türk milleti ve o milletin dili olan Türk dili tarihin kaydedemediği kadar eski zamanlardan beri vardır. Dünya kurulalıdan beri mevcuttur .

Saygılı dinleyicilerim ,

Türk dili diyince tabiî sade Türkiya cümhuriyeti içinde kullanılan dili anlamiyorsunuz . Türk diyince nasıl dünya yüzünde yaşayan bütün Türkler anlaşılıyorsa Türk dili deyince de yine dünya yüzünde yaşayan bütü Türklerin dili anlaşılmalıdır. Osmanlıca, Çagatayca, Uygurca diye Türk dili ve milletini bir takım kısımlara ayırmak, belki tasnif ve tarih noktasından, bir kolaylıksada hakikat ve ilim cihetinden bir eksiklik ve bir yanlışlıktır. Türk dili ve Türk milleti birdir.

Tarih bilen herkese malûmdurki Türk ve dili bir zamanlar haman bütün dünyayi istilâ etmiş bir şekilde idi. Bu iki vefakâr arkadaşın gidip zaptetmediği ne Asya istepleri, ne Avrupa içerleri, ne Afrika çölleri, ne Hindistan ve ne de Çin kalmıştı. İşte bir zamanlar Türk dilinin hududu bu kadar geniş, bu kadar yaygındı. Meşhur Fransız tarihçisi Leon Kahonun dediği gibi o zamanlar (Türk hakanının buyruğu olmadıktan sonra dünya yüzünde bir köpek bile havlayamazdı.)

Aziz yurtdaşlarım,

Bütün bu tafsilâttan sonra Türkün ne ulu bir millet olduğu, ne ucsuz ülkelere yayıldığı, dilinin ne kadar geniş topraklar üstünde konuşulduğu elbette anlaşılmıştır. Mesele böyle olduğu halde niçin dünya kadar geniş ve katıksız olan Türk dili bu gün bu kadar karmakarışık, bulaşık ve berbattır?.. Neden içinde dünyada ne kadar millet varsa onların hepsinin dilinden gerekli gereksiz kelimeler vardır?.. Bunun sebebi kendimizi unutmamız, dilimizi sevmememizdir. Orhon abidesinin dediği gibi : (Türk beyleri Türk adını bırakıp Çinli beylerin Çince adlarını aldıklarındandır.)

Bin yıldan beri el diline haves ettik. Dilimizin güzelim sözlerini atarak yerlerine Arap ve Acemin berbat sözlerini aldık. Eğer önümüze Gazi Mustafa kemal çıkıpta (nereye gidiyorsunuz, geri dönün) demeseydi biz bu yolda daha çok zaman yürüyecek ve gittikçe kendimizden uzaklaşacaktık.

Hanımlar, beyler,

Bakın, yolun başında bir kahreman duruyor. Bu, yurdu kurtaran Mustafa Kemaldir. Bize (gelin yurt gibi dili de kurtaralım) diye ünleniyor. Haydi özbeylik savaşında olduğu gibi bu savaşta da ardından gidelim.

(Bu kısım Şecereitürk, Riza Nur beyin Türk tarihinin birinci cildi ve bilhassa Avram Galanti beyin (Küçük Türk tetebbular) adlı kitabından alınmıştır.)

Saygılı dinleyicilerim ,

Mevzuumuzun ikinci kısmını : (Dilin iştikakı, şekilleri ve iştikak zenginliğidir).

Bu mevzuun tekniğine girişmeden önce şurasını söyliyeyim ki dünya yüzünde Türk dili kadar zengin iştikak kaidelerine malik bir dil daha yoktur . Çok zengin tanılan şu Arapça, Acemce ve daha sair dillerden sürü ile kelime alan dedelerimiz pek büyük hata işlemişlerdir . Başka dillerde ne kadar mefhum, maddî ve manevî ne kadar mevzu varsa Türk dilinin mevcut iştikak kaideleri bunlara kelime bulmağa muktedirdir. Yeterki bu kaideler bilinsin ve istisnasız tatbikedilsin .

İktisat ve sanayide bir maddeden nasıl azamî randıman alınmak lâzımgeliyorsa dilimizdeki her bir kelimeden de öylece azamî randıman alınmadan yakası bırakılmamalıdır . Tabir caiz ise her kelime posası çıkıncıya kadar sıkılmalı , mümkün ve melhuz bütün muştekkat üretilmeden o kelime atılmamalıdır. Meselâ biz (ihfa etmek) karşılığında olan (gizlemek) mastarının (giz) kökünden (gizli) kelimesini yaptıktan sonra onu atmış ve geri kalan diğer bütün kelimeleri (ihafa) dan iştikak ettirmişizdir. İşte bu yüzdendir ki dilimiz zenginleşememiş, geri ve fakir kalmıştır.

Türk dilini onarmak artırıp zenginleştirmek için yapılacak en mühim işlerden biriside onun bütün kaidelerini toplamak ve bu kaideleri tesbitetmektir . Tesbitten

maksadım şudur: "Muayyen bir lâhikanın, muayyen bir baptan, muayyen bir kelime yapmasıdır.„ Bu hal dilimizin fiilerini tasrif eden kaidelerinde varsada adlardan sıfat, sıfatlardan at , fiillerden at yapan kaidelerinde muttarıt değildir. Meselâ (cek, yorum, dım) lâhikalarile her fiilden, istisnasız "İstikbal, hal ve mazii şuhudî„ sigaları yapılır . Fakat "ölmek„ mastarından at olan "ölü„, "öl„ kökünün sonuna "ü„ eklenerek yapıldığı halde, "Taksimetmek„ mastarının karşılığı olan " bölmek „ ten at , "bölük„ diye yapılmıştır . Bölüğe her kes kısım manası veriyor . İşte bu yanlış bir iştikaktır. Bu yanlışlık taksimetmekten ne kadar kelime üretilebiliyorsa "bölmek„ ten o kadar kelime üretilmediğinden çıkıyor .

O zaman elde hazır bulunan (bölük) (kısım) kelimesine karşılık tutularak kullanılıyor. Halbuki (ölmek) ayni adette harfa malik ve ayni vezinde iki kelimedir. Öyle ise nasıl olurda (ölmek) mastarından yaptığımız ada (ölü) ; (bölmek) mastarından yaptımız ada (bölü) demez de (bölük) deriz.

Bu değil kaideten, hatta mantıkan da caiz değildir. (bölük) bir parça sonra anlatacağımız gibi kısmın değil, (maksum) un mukabilidir.

Dliimizin kaideleri tesbit edilmediğindendir ki biz köklerden keyfimiz istediği şekilde kelimeler üretiyoruz. Bunun misalini tarihin türlü devirlerinde muayyen bir kaide ile yapıldıkları halde başka başka manalar ifade eden kelimelerde görürüz. Meselâ (emretmek) mastarının karşılığı bizde (buyurmak) tır. Bundan dilimizde (buyuruk) diye bir kelime vardır. Bu kelimenin Orhon abidelerindeki manası (zabit) ; bizdeki manası (emir) dir. Halkuki ikisi de (buyur) kökünün sonuna (uk) lâhikasının ilâvesile yapılmıştır. Tıpkı yukardaki (bölük) gibi...

O halde bu ihtilâf neden?.. Bu ihtilâf dil kaidelerinin tesbit edilmiyerek gelişi güzel kaidelerle, gelişi güzel baplardan kelime üretilmesindendir. İhtimal ki (buyuruk) Türk milletinin başka kollarında da başka manalara gelmektedir. Fakat bugünkü dilimizde Arabinin ismi mefulu olan (memur) un karşılığıdır. Çünkü kelimenin sonunda Türkçe ismi meful edatlarından biri olan (uk) lâhikası bulunmaktadır. Bir misal daha: Şimdi (ibadet etmek) manasında kullandığımız (tapmak) kelimesini dedelerimiz (memuriyet etmek) manasında kullanırlardı. Onlar (memuriyete) (tapuk); ve (memur) a (tapukcu) derlerdi. Dilimizde bugün hâlâ yaşayan tapucu işte bu asıldandır. Halbuki bugünkü dilimizin kaidelerine ve kelimenin aslının dilde olan manasına göre bu kelimenin mabut mukabili olması iktiza etmektedir. Çünkü bunun sonunda da Türkçenin ismi meful edatlarından biri olan uk vardır.

Görülüyor ki Türk dili şimdiye kadar şuurlu işlenmiş olsaydı ve her isteyen her hangi bir takı ile herhangi bir kelimeyi üretmeseydi dilimizdeki bu intizamsızlık olmıyacaktı.

Bugün bile halk ve münevverlerimiz yat dillerdeki kelimelere karşılık bulurken yine karmakarışık kareket etmekte ve meselâ ismifail edatile ismimeful, ismimeful edatile ismifailler yapmaktadırlar.

Meselenin bu kısmı böylece anlaşıldıktan sonra şimdi Türk dilindeki türlü lâhikalarla, kelimelerimizin nasıl iştikak ettirilebileceği bahsinin teferruatına kısaca göz gezdirelim. Daha önce kısaca şurasını arzedeyim ki Türkçede de başka dillerde olduğu gibi iki türlü kelime vardır. Birincisi sıgaya dahil kelimeler olup fiil lâhikalarile sigalanırlar.

İkincisi: Fiilden, sıfattan, attan takılar vasıtasile yapılan kelimeler olup bunlar sıgaya

dahil değildirler. Şimdi misaller getirerek sıgaya dahil olan ve olmıyan kelimeleri gösterelim. (Mektup) kelimesi hem sıgaya dahildir, hem değildir. Sıgaya dahil şeklinde onu şöyle kullanıyoruz: (Kavanini mektuba). Buradaki mektubun Türkçesi dilimizde vardır. Bu terkip [Yazılmış kanunlar] diye tercüme olunur. Halbuki Fransızcanın (Lettre) mukabili olan ve meful babında bulunan (mektup) sıgaya dahil bulunmıyan bir attır. İşte kelimenin bu şekli dilimizde yok sanılarak bu mahalde istimâl edilmek üzere Arabiden (Mektup) kelimesi alınmıştır. Halbuki Türkçenin ismimeful edatları şunlardır: (İk, ık, ük, uk).

Kesik=maktu. Kırık=meksur. Çıkık=mahlu. Delik=meskup gibi.

Şimdi biz bu kaideye uyarak istediğimiz kökten istediğimiz kadar sigaya dahil olan ve olmayan ismimefulları yapabiliriz. [Mektup]; [Ketebe] dendi. Türkçesi [Yazmak] tır. [Yazmanın] Türkçedeki ismimefulu yani mektubun karşılığı ise [yazık] tır.

Eskiden yazmak diye kullandığımız [Bitmek] mastarından da mektubun karşılığı bu şekilde yapılmıştır. Eski Türkçede de mektuba [bitik] derlerdi. Ş. Sami , Vefik paşa, Redhouse.

Bu kaide elimizde olunca istediğimiz kökten istediğimiz kadar ismimeful yapabiliriz. İki misal daha: [Müntehabı sanî] [İkinci seçik]. [Müstacel=evik] tir.

Fakat bazı kelimeler vardır ki onların ne Arapçada ne de Türkçede ismimeful sigaları yoktur. O zaman da biz kaideyi, atıl bırakıp, istimalden iskat etmeyip onunla ismi meful babından olmayan başka atlar yaparız. Meselâ [taktim] kelimesinin meful babından bizim dilimizde kullanılır sıgası yoktur. Bu sıga Arapçada yoktur diye biz kaidemizi kullanmamazlık etmeyiz . O zaman [sunmak] mastarından yapacağımız [sunuğu] [taktime] yerinde kullanırız.

Dilimizde kaide ve lâhikası olmadığı sanılıp yapılmayıpta yat dillerden alınan kelimelerden biri de ismi faillerdir . Türkçedeki ismi faillerde yukarda söylediğimiz gibi iki kısımdırlar . Birincisi sigaya dahil olanlardır ki köklerin sonuna [en ve an] lâhikaları eklenerek yapılıp sifat diye kullanılırlar . [Gelen, giden, atan, yapan] gibi . İkincileri ise hem sıgaya dahil, hem de dahil olmayanlardır ki bunlar da dört tane edat ile teşkil olunurlar. O edatlar şunlardır: [Gan, kan, gen, ken]. Çalışkan, dayangan, sırıtkan, unutgan, çekingen kelimeleri bu edatlarla yapılmış ismi faillere birer misal olup bunlar önlerinde isimleri oldukları zaman sıfat, olmadıkları zaman isimdirler.

Yine bu edatlarla yapılan şu kelimelerde sıga haricinde birer ismi fail olup at makamında kullanılmaktadırlar. Yelken, diken, gürgen, çepken, yatagan, kefgen, ısırgan, sargan, ergen yorgan gibi.

Şimdi biz bu kaidelere uyarak dilimizde yok sanılan sıgaya dahil ve gayri dahil bir çok kelimeleri yapabiliriz. Meselâ [acele etmek] mastarının karşılığı olan [evmek] veya [ivmek] kelimesini alalım . Bizim dilimizde [acele] nin biri [fail] öbürü [mufail] vezninden iki tane ismifaili vardır . Mufailin binası müteaddi için olan [teil] babının ismifailidir. [Evmek] mastarının [acil] mukabili olan ismifaili [evgen] dir. [Muaccel] mukabili olan karşılığı ise, filin Arapçasındaki gibi, müteaddi sıgasından [evdirgen] dir. Bunları şöyle iki cümle içinde kullanırsak daha eyi anlaşılırlar.

[Size acil - evgen şifalar dilerim.]

[Asabı sempati kalbin muaccil - evdirgen siniridir.]

At yerinde kullanacağımız kelimeleri ise bu lâhikalarla şöyle üretiriz. [Emretmenin] karşılığı bizde [buyurmak] isede

[amir] in karşılığı dilimizde yoktur. Halbuki vazettiğimiz kaidelerle bunun da karşılığını bulmak gayet kolaydır.

İşte o kelime: Buyurgan.

[Tahrir etmenin] karşılığı [Yazmak] isede [mufail] babından siga haricinde ismifail olan [muharrir] kelimesinîn dilimizde karşılığı yoktur. Halbuki o kelime de usul ve kaidelerimize göre [Yazgan] dır.

Birkaç misal daha:

Tacir=satgan. Abit=tapgan. Bakir=ergen.

İşte iki kaide ki dilimizden bir hamlede binlerce yat kelimeyi kapı dışarı edebilecek kuvvet ve kudreti haizdir. Bu kaideler bilindikten sonra, Türkçede nekadar kök varsa onların hepsinden gönül istediği kadar ismifail ve ismimeful yapmak zor birşey değildir. Başka kaidelere geçelim.

Bizde hudutları tayin edilmeyip daima birbirlerine karışan, birbirlerinin haklarını çiğneyen ve neticede de yanlış iştikaklar husulüne sebep olan şu aşadaki lâhikalar vardır.

1 — İ, I, Ü, U.
2 — İş, Iş, Üş, Uş,
3 — İm, Im, Üm, Um.
4 — İnti, Intı, Üntü, Untu.

Bir numaralı lâhikalar, yani (i) ve arkadaşları dilimizde mutlak ve mücerret manada at yapan lâhikalardır. Yazı, kapı, çatı, yapı gibi.

İki numaralı lâhikalar, yanî(iş) ve arkadaşları bir filin tarz gösteren şekillerini yapan lâhikalardır.

Şu kızın (gülüşü) ne güzel.
Şu adamın (bakışı) ne kötü
Cümlelerinde olduğu gibi.

Üç numaralı lâhikalar, yanî(im) ve arkadaşları, filin bir defaya mahsusluk halini yapan lâhikalardır.

Üç dönüm tarlam var.
İki adım geri git.
Bir atım barudum kaldı.
Cümlelerinde olduğu gibi.

Dört numaralı lâhikalar, yanî(inti) ve arkadaşları, ufaltıcı lâhikalardır. Ufantı, döküntü, kırıntı, ezinti gibi.

Bu lâhikalarla kelime üretileceği zaman izah ettiğimiz esaslara ittiba etmek lâzımgelirken ötedenberi böyle yapılmayıp bu edatlar vasıtasile gelişi güzel kelimeler üretilmiştir. Meselâ biz: Gidiş geliş bir bilet ver. Bugün alış veriş olmadı deriz. Bu iki cümledeki kelimelerin sonunda bulunan [iş ve ış] edatlarının fiillerin tarz gösteren şekillerini yaptıklarını söylemiştik. Şimdi [avdet, azimet, ahz ve ita] karşılığında olan [gidiş geliş, alış veriş] kelimelerinde tarz göstericilikten bir eser var mıdır ki bunlar [iş] ve arkadaşları olan lâhikalarla teşkil olunuyorlar . Bu tarz yanlıştır . Bu lâhikalar [i] ve arkadaşlarının yerlerini ugrulamışlardır. [Gaspetmişlerdir. Bu kelimeler mutlak ve mücerret manada isim olduklarından [i] ve arkadaşlarile teşkil olunmaları iktiza ederdi . O halde bu kelimelerin şöyle olması gerektir:

Gidi geli bir bilet ver.
Bugün alıveri olmadı.

[İnti] ve arkadaşlarının ufaltı ifade ettiklerini söylemiştik. Halbuki [cereyan] manasına gelen [akıntı] ile [vehim] manasına gelen [kuruntu] kelimelerinde ufaltıcılıktan bir eser var mıdır ki bunlar ve emsalleri bu [inti] ve arkadaşlarile yapılıyorlar. Bu edatlar da nahak yere [i] lâhikasının hakkını gasbetmişlerdir . Bu hakikat bilindiği içindir ki eskiden [kuruntu] ya kuruntu demezler [kurgu] derlermiş. Kamusutürkî sahife 1095.

[İm] ve arkadaşlarının filin bir defaya mahsusluk halini veya manasında bir defalığa mahsusluk olması melhuz bulunan şekillerini yaptığını söylemiştik. Halbuki bunlarla manalarında katiyen bir defalığa mahsusluk olmayan kelimeler yapılmış ve

yapılmaktadır. Sevim ve yıdırım kelimelerinin manalarından bir defaya mahsusluk veya o hali ima eder bir şey varmıdır ki onları [sevi ve yıldırı] yapmamışlarda [sevim ve yıldırım] yapmışlardır. Bu kısa mutalealardan sonra şimdi [i] ve arkadaşlarile dilimizde bulunmayan bir kaç mutlak ve mücerret kelime yapalım.

[Tehlike] helâktandır. Helâkin Türkçede karşılığı [ölmek] tir. Tehlike [öldürü] dür.

[Gizlemek] , [ihfa etmek] tir Gizlemenin kökü [giz] dir. [Sır] da gizli bir şey oldugundan onu bu kökten iştikak ettirebiliriz. Gizi.

[Gezmek] kelimesinin maddei asliyesinin sonuna bir [i] ilâve etmekle ondan [seyahat] manasına gelebilecek [gezi] kelimesini çıkarabiliriz.

[Üzmek] kelimesinin maddei asliyesi [üz] dür. Bunun da sonuna [ü] ekliyerek [istırap] mukabili olan [üzü] yü yapabiliriz.

Saygılı dinleyicilerim;

Bu bahis o kadar uzundur ki Türk lâhikaları ve iştikak kaidelerinin hepsini birden burada anlatmak ve onların her birinden ayrı ayrı misaller getirmek mümkün değildir. Ben bu bahisleri, dokûmanlarile birlikte, pek mufassal olarak, şimdi İstanbulda basılmakta olan (Gazinin yolu ve dilimizi nasıl onarmalıyız) atlı kitabımda yazdım. Bu kitap çıktığı zaman bura halkevine de yetecek kadar nusha göndereceğim. Dil işine meraklı olanlarınız bu bahisler ile daha birçoklarını oradan okuyabilirler

Konferansımızın bu kısmına başlarken Türk dilinin iştikak kaidelerinin çok zengin olduğunu söylemiş, hatta Arnpçanın bile bizim dilimizin yanında pek sönük kaldığını arzetmiştim. Bu iddiayı isbatedebilmek için Arapçanın bizim dilimizde en fazla iştikakı olan iki mastarını alacak ve onun bütün müştekkatının Türk dilinde neler olması lâzımgeldiğini göstereceğim. Arapça kelimelerle karşılıkları olan Türkçeleri şunlardır:

Arapçası	Türkçesi	Arapçası	Türkçesi
Taksim etmek	Bölmek	Mukaseme	Bölüştürü
Kısım	Bölü	Mukasım	Bölüştürgen
Kasım	Bölgen	Kismen	Bölürü
Maksum	Bölük	Kısmet	Bölge
Maksumualeyh	Bölgi	Harici kısmet	Bölüntü
Kasimi müştereki azam	En oştuk bölgen	Acele etmek	Evmek
İnkisam etmek	Bölünmek	Acele	Evi
Munkasım	Bölüngen	Acil	Evgen
Munkasem	Bölünük	Acul	Evgin
Munkasem olmak	Bölünülmek	Mustacel	Evik
Maksem	Bölek	Muaccil	Evdirgen
Mukaseme etmek	Bölüştür - mek	Muaccel	Evdirik
		Alelacele	Everek

Tuhaf değil midir ki biz dilimizde yoktur ve dilimiz bu kadar kelimeyi iştikak ettirecek lâhika ve kaideye malik değildir diye yat dillerin kubat sözlerini sürü sürü dilimize aktarırken benim hatırıma gelen daha şu kadar lâhika artmaktadır:

Üş — Bölüş .
Aç , eç — Böleç (kümeç , ebekümeci, güleç) .
Me — Bölme .
Al, el — Bölel (çepel , çepel hava).
Ce — Bölünce (Düşünce, eğlence) .
Mük — Bölmük (Kesmik, kusmuk) .
Cek — Bölücek (Silecek, çekecek) .
Men — Bölmen (Değermen) .
Ek — Bölek, bölünek .
Üç — Bölüç (çöküç, çekiç) .
Baç , beç — Bölünbeç, sinnenbeç) .
Üt — Bölüt (bulut, kapot, yaşıt) .
Üz , Iz — Bölüz (Ağız, yalnız) .

Görülüyor ki yat dillerde olupta bizde yok sandığımız kelimeleri üretmek için onyedi kaide ve lâhika kullandığımız halde geriye daha bir o kadar lahika artmıştır. Şimdi sorarım size bizim dilin fakirliği iktidar ve kifayetsizliği var mıdır ?

İşte hakikat meydandadır . Arap ne diyor ki biz onu diyemiyoruz , Acem ne

anlatıyor ki biz onu anlaramıyoruz ? Âciz olan birisi varsa o dilimiz değil biziz. Âciz bizim yüreğimizde, dilimizi lâyıkile sevip sayamayan yüreğimizdedir .

Hanımefendiler, beyefendiler,

Türk milletinin dili de tarihi gibi dünya yüzünde yaşayan hiç bir milletten geri ve aşağı değildir. Türk dili tarihin zaruretlerile bin bir kola ayrıldıktan sonra bile her kol kendi duygu ve düşüncele - rini ifade edebilecek kadar zengin birer kelime ve lâhika hazinesine maliktir. Bu hal, tanrıya bin şükür, biz garp Türklerinin de dillerinde elân meveuttur.

Beni dinleyenler ,

Başka milletlerden toptan kelime almak bir milletin ne tarihi , ne de kendisi için haysiyetli bir iş değildir. Çalışmayan bir ferdin el kapularında sürünmesi ve karnını başkalarının ekmeğile doyurması ne ise , bir milletin başka milletlerden toptan kelime alması da odur . Bu da tıpkı , başka milletlerin dillerinin kapularında dilenmek beynin ve yüregin ihtiyaçlarını yabancı milletlerin kelimelerile gidermektir . Türk milleti ise başkalarının kapusunda avuç açacak bir millet değildir. O bilâkis bütün dünya milletlerini kapusunda daima uşak görmeğe alışmış bir millettir.

Dünyada izzeti nefsi en yüksek bir millet varsa o da Türk milletidir. Tarihinde Çanakkalesi , Sakarya ve Dumlupınarı olan; içinde Gazisi, İsmet ve onların arkadaşları bulunan bir millet başkalarının malile geçinmeğe tenezzül eder mi ?

Başka milletlerin kafa patlatarak tekâmül ettirdikleri dillerinden , hazır lôpe konmak kabilinden, kelimeler almağa ve aldıklarımızı da hâlâ saklamağa artık devam etmemeliyiz . Bazılarının de - dikleri gibi biz bunları bin yıldır kullanıyoruz demekle ve onları böyle ilânetmekle Arap ve Acem kelimelerinin Türk olmaları imkânı yoktur . Bu çalışmaktan kaçınmak, kendi dilini yüceltmek yolları aramaktan erinmektir. Dil uğrunda erinme ise İnönü, Sakarya ve Dumlupunar savaşlarını yapan bir millete yakışmayan bir erinmedir.

Bu sözlerimi işiden veya işidecek olan bazı saygılı kimselerin (canım sende hiçte böyle şeymi olurmuş) diyeceklerini ve bu suretle teşekkül eden yeni kelimelerin çirkin , kaba ve kubat olduklarını söyliyeceklerini biliyorum. Fakat Gazinin arkasında olan bizler, hakikati bütün çıp - laklığile gören bizler şahısların , zümrelerin fikirlerile değil Türk milletinin dilile , Türk milletinin irfanile, Hatta Türk milletinin hayatile âlakadar ilmî bir mevzu üzerindeyiz . Hakikati hisse feda edecek zaman ve mevkide değiliz .

Saygılı dinleyicilerim ,

Dünyanın fonetik ve ahenk noktasından en güzel dili Türkçedir . Türkçenin tecvidi hiç bir lisanda olmayan bir tanrı verkisidir. Bir sesin ilâhî ve mestedici olabilmesi için o sesin çıkardığı nağmelerin muntazam , uygun ve ahenktar olması lâzımdır. Estetikman güzel, unsurları arasında tevazün ve ahenk bulunan şeydir . İşte bunların hepsi Arap ve Acemin dilinde değil bizim dilimizde vardır . Bütün bunlardan başka bizim kelimeler kendi milletimizin , yabancı kelimeler ise yat milletlerin malıdır . Kendi malını kullan - mayan milletlerin ne büyük iktisadı buhranlara uğradığını, ne ulu sıkıntılar çektiğini görüyoruz. Mes'ele sade bu kadar da değildir. Mal yüreğe ve sezgiye seslenmeyen maddî bir metadır. Halbuki dil başı bilinmeyen bir maziden beri tarihimizin ve dedelerimizin yiğitlik ve kahramanlıklarını getirip bize nakleden bir vasıtadır. O bizim yüreğimizin çocuğu kanımızın unsurudur. Eğer özbeylik savaşı başlamadan önce birisi çıkıpta bana tutsaklığı mı

kabul edersin yoksa şu pis saltanatı mı deseydi ben çar ve naçar o pis saltanatı derdim . Çünkü istiklâl ne olursa olsun istiklâldır . Dil bahsinde bizim seçimize bırakılan iki şeyden birincisi esaret, ikincisi hürriyettir. Türk milleti esarete karşı duydnğu nefretini istiklâl harbinde, Gazinin buyurganlık ettiği büyük Dumlupınar savaşında göstermiştir . Öyle ise ileri arkadaşlar . . . Türk dilinin Dumlupınar savaşına doğru .

Mevzuumuzun üçüncü kısmı : [Türk dilile bugünkü medeniyet mefhumlarının ifade edilebileceğinin mümkün olup olmadığıdır] .

Saygılı hanımlar, beyler .

Medeniyet mefhumu maddî ve manevî duygularımızın ifadesi demektir . Bir dil duyulan ve düşünülen bütün şeyleri ifade edebilir ve onlara at takabilirse o dil , bugünkü medeniyet mefhumlarını ifadeye muktedirdir demektir . Öyle ise bu mevzu, muhtelif ilim ve fenler için [İstılâh vazetme mevzuudur] .

Türk dili acaba ilerlek yat dillerde olan ıstılâhların hepsini yapmağa muktedir midir?.. Bu suale bir dakika tereddüt etmeden evet cevabı veriyorum . Çünkü Türk dili ucu bucağı olmıyan ulu bir denizdir . Göl kadar suları olan dillerin yaptıklarını bu kadar bol suyu ve engini olan Türk dili neden yapmasın ?. benim okuyup işittiklerime göre dünyanın en mükemmel dillerinden biri olan şu Almancanın yalnız bin kelime kökü varmış. Bununla beraber dillerini yürekten ve candan seven Almanlar yıllarca çalışıp bu bin kökten akıllar durdurucu bu günkü Alman dilini çıkarmışlar . Halbuki yine salâhiyetli ağızlardan işitip okuduma göre bizim Türkçenin kelime kökleri altı bin ile sekiz bin arasında imiş . Almancanın yedi sekiz misli kökü olan ve dünyanın bütün dillerinden fazla kaide ve lâhikası bulunan Türk dili neden Almanca kadar olsun kuvvet ve kudret gösteremesin ?.. Buna ilim değil ve mantık ta müsbet cevap vermek istırarındadır .

Şimdi dilimizden medeniyet mefhumlarını ifade eden ıstılâhları nasıl üretebileceğimizi anlatalım : Gerek ıstılâh yaratmakta ve gerekse yat dildeki herhangi bir kelimenin konuşma dilinde karşılığını bulmakta olsun riayet edilmesi lâzım gelen şartlar şunlardır :

1 — Yat dildeki kelimenin Türkçede karşılığı varsa onu tesbit etmek .

2 — Tam karşılığı yoksa yat kelimenin ifade ettiği mefhuma en yakın bir kelime bulup veya yaratıp onu vaz ve tesbit eylemek .

3 — Bu tesbit edilen kelimelerden istenilen kelime ve ıstılâhı lâhikalar vasıtasile üretmek.

Şimdi muhtelif ilimlerin ıstılahlarını yapmaya başlıyalım. Ve işe evvelâ dedelerimizin yaptıklarından girişelim. Arapça (Mia veya em'a) dediğimiz uzvun Türkçede karşılığı (bağırsak) tır. Bağırsak sözü basit bir kelime olmayıp (bağır) ve (sak) kelimelerinden mürekkeptir. (Bağır) birçoklarımızın bildiği gibi (göğüs, sine) manasına değil [kebet, karaciğer] manasınadır. İşte Türk bu söze [saklamak] mastarının kökü olan [sak] ı ekleyerek ondan [bağır] ı yanî karaciğeri saklayan , hıfzeden manasına bir istilâh üretmiştir. Bağırsağın teşrih ve fizyolujice hakikaten bir vazifesi de alttan yukarı doğru [bağrı] yani karaciğeri hıfzetmek ve örtmektir.

Türkçede mide manasına gelen [kursak] ta böyle yapılmıştır. [Kur] eski Türkçede [kuşak] demektir. Bu kelime bugün de aynı mana ile dilimizde yaşamaktadır. [İçkur] kelimesinde olduğu gibi. İşte mide manasına olan kursak, kuşak manasına olan [kur] kelimesinin sonuna [sak] ilâvesile yapılmış bir ıstılah-

tır. Kursağın asıl lûgat manası [kur tutan, kuşak tutan] demektir. Öyle ise bu tabirin mide ile âlâkası nedir?.. Şudur. Malûmdur ki eskiden ve hatta şimdi de milletimizin çoğu beline kuşak sarar. Kuşağın sarıldığı saha düz, boru gibi değildir. Öyle olsaydı kuşak belde durmaz iki adım atınca düşerdi. Kuşağın düşmesine manî olan şey karnımızın göbek mevkiindeki kabarıklık ve şişliğidir. Bu kabarık veya şişin yemek yeyince daha ziyade böyüdüğüuü hepiniz bilirsiniz. İşte bundan dolayıdır ki ayni zamanda kuşağı düşürmeyen ve karnın içerisinden dışarısına doğru taşan bu şişin adına kursak yanî mide demişlerdir. [Sarmısak ve tutsak]ta yine bu kaide ile yapılmış iki kelimedir.

İşte ben de dedelerimizin koyduğu bu kaideye uyarak onlardan bizde olmayan şu ıstılahları yaptım. Bizde [Cümcüme] tabiri yoktur. Cümcüme, kafa kemiklerinin heyeti mecmuasına verilen bir at olup vazifesi dimağı yanî [beyni] muhafaza ve saklamaktır. Daha doğrusu bir beyin mahfazasıdır. Bundan dolayıdır ki ben de ona [beyinsak] dedim.

Bizde [mesane] kelimesinin de karşılığı yoktur. Ş. Sami ile Vefik paşanın lûgatlarında [Sidik kavuğu] diye bir tabir varsa da bu hem çirkin, hem de gayri ilmidir. Mesane muayyen bir vakta kadar sidiği saklayan bir mahfazadır. Vazifesi budur . Öyle ise biz ona ifade ettiği mefhum noktasından at takarız . [Simek - siymek] mastarının işemek olduğunu hepiniz bilirsiniz . Sidikle uzvuteksirin adının da bundan yapıldığı malûmdur . İşte ben bu mastarın kökü olan [si] yi alıp sonuna (sak) ekleyerek (mesanenin) karşılığını yaptım . Bu kelime (sisak) olup adladığına çok muvafık bir attır .

Daha uzun ve muğlak bir ıstılâh olan (hıfzıssıha müessesesi) tabirinin karşılığını bulalım . (hıfz) ın Türkçesi (sak) tır . (Sıhhat) ın ise (esen) dir . İçinizde Rumeli Türklerinden olanlarınız varsa bilirler ki eskiden Rumelide eve gele misafire (nasılsınız afiyette misiniz) diye sormazlardı, (sağ, esen misiniz) diye sorarlardı . Yani (salim ve sıhhatta mısınız) derlerdi .

(Muessese) nin aslı (üst veya esas) tır. Esasın Türkçesi (temel) değildir . (Temel) Rumca bir kelimedir . Anadolunun her tarafında bugün dahi temele (him) derler . Himin mekân sıgası ise (himek) tir. Şimdi biz bu kelimeleri birleştirerek (Hıfzıssıha muessese) sinin tamamı tamamına karşılığını bulabiliriz . Bu kelime (esensak himeği) dir . Başka ıstılâhlara geçelim :

Hepiniz bilirsiniz ki bizde sonları (logie - loji) li ve (graphie - grafi) li Fransızca ıstılâhların karşılıkları yoktur . Halbuki (logi - loji) Lâtincede ilim ve mantık demektir . Ş. S. (Graphie) nin manası da (yazmak) tır . Bizim dilimizde ise bu her iki kelimenin karşılığı da vardır . İlme biz bilgi diyoruz . Yahutta dokuz yüz yıl önce Yusuf Hacibin dediği gibi bu kelime (bilik) tir . Malûmdur ki Yusuf Hacip Kâşgârda padişahlık yapan Bugra hanın veziri idi . Kudatkubilik adile dillere destan olan eser onundur . Kudatmak eski türkçede (siyaset yapmak) demektir. (Kudatku) da (kaygu) vezninde (siyaset) manasına gelen bir attır . (Bilik) ise ilimdir . İkisi birden (ilmi siyaset) diye bir ıstılâhltır . Amma bilik , bilgi diye tercüme ettiğimiz (science) ın karşılığı değildir . Fransızca ve İngilizce de bir çok kelimelerin sonuna gelerek ıstılâh teşkiline yarayan (logie) nin karşılığıdır.

Istılâhların çoğu mürekkep kelimelerdir. Dilde "malûm„ mukabilinde olması iktiza eden "biliği„ mürekkep kelimede yani istilâhta "logie„ karşılğında kullanmalıyız . Fransız ve İngilizler de böyle yapmışlardır . Keza "alim„ manasına olan "bilgen„ i de "logue - log„ karşılığınıda almalıyız. "Yazığı„ "graphie - grafi„ "yazganı„ da"garphe„ karşılıklarında kullanmalıyız .

O zaman dilimizde olmayan bir çok mühim istilâhların karşılıklarını bulmak çok kolay olur. Şoyle :

"Photo — foto„ nun Arapçası "ziya„ dır . Türkçesi "ışımak„ mastarından "ışı„ dır. "Graf„ ta "yazgan„dır. Öyle ise :

Photographe — fotograf = Işıyazgan
Photographie — fotografi= Işıyazık'tır.

"Derme„ cilt, deri demektir. "Logie„de "bilik„ tir. Öyle ise:

Dermatologie veya dermologie = deribilik.
Dermatologue = Deribilgen'dir.

"Cosmos - kozmos„ dünya, kâinat demektir. Bunun Türkçesi "acun„dur. Öyle ise :

Cosmographe-kozmograf=Acunyazgan
Comographie- kozmografi=Acunyazık.
Cosmologie-kozmoloji=Acunbilik
Cosmologue-kozmolog=Acunbilgen'dir.

Başka ıstılahlar yapalım :

Rumca "ego„ "ben„demektir. "isme„ de "cilik„tir. Öyle ise "egoism„in tam karşılığı "bencilik„tir. "Altruisme"deki "altru„nun manası "başka, özge„ demektir. Biz bunu şimdiye kadar "diğerkâmlık„diye terceme ediyorduk. Halbuki bu istilâhın Türkçededi karşılığ "özgecilik„tir

Bizde birde sonu "hane„ile biten bir çok kelime ve istilâhlar vardır ki bunların da sonlarında bu "hane„lerin kaldırılması ve yerlerine bizim dilimizden bir kelime konması lâzımdır. "Hane„nin bizdeki karşılığı malum olduğu üzre "ev„dir. Fakat bu kelime oturduğumuz yapılara alem olduğundau başka kelimelerle birleştiği vakıtda uygun ve ahenktar bir kelime teşkiledemiyor.

Bizde "ev„in müteradifi gibi kullandığımız ve mesken manasına istimal edilmesi lâzımgelen bir kelime daha vardır ki o da "bark„tır. İşte ben attığım "hane„ yerine bu "bark„ kelimesini alıp onunla çok güzel ve ahenkli kelime ve istilâhlar yapmaktayım. Böyle kelimelerden bir kaçını arzedeyim :

Timarhane = Delibark.

Eczane = Embark. "Em„ Türkçede "ilâç„ demektir.

Hastane=Sayrıbark. [Sayrı] Türkçede [Hasta] demektir.

Yazıhane=Yazıbark.

Kütüphane=Yazğabark. [Yazga] benim ürettiğim bir kelimedir.

Bukadar izahat ve misâlden sonra zan ederim ki artık Türk dilinin bugünkü medeniyet mefhumlarını da her dil derecesinde, hatta onlardan da fazla ifade edebileceği anlaşılmıştır. Bu hususta beni tazipeden bir mesele varsa o da budunlar arasıdır. [Beynelmileldir] diye birçok ecnebî ıstılahlarıaın oldukları gibi dile sokulmak istenmesidir. Ben iddia ediyorum ki dilde budunlar arasılık yoktur. Bir milletin dilinin beynelmilel olabilmesi yat dillerden gerekli gereksiz kelime almasile değil, kendi dilinin her sahada mükemmel ve mütekâmil olmasiledir. Fransızcanın beynelmilel olması içinde her dilden kelime bulunmasından mı, yoksa sarf ve nahvînin ifade kudretinin, kelimelerindeki mana sabitliğinin mükemmeliyetinden midir?... Dilimiz şimdiye kadar sanki beynelmilel değil mi idi?.. Hem bir değil birkaç katlı beynelmileldi. Bugünkü dilimizin içine dünya yüzünde yaşıyan bütün milletlerden kelimeler aldığımız hâlde hâlâ birşey ifade etmeğe muktedir değiliz. Muhasere hattında açık değil, hatta zaif bir nokta bırakmak bile tehlikelidir. Dile koyacağımız gümrükten bugün bu kelime geçerse, yarın da şu kelime geçecektir. Meselâ : [Otomobil] kelimesini beynelmileldir di-

ye alırsak onun girdiği kapudan otomobile ait daha birçok tabirler niçin girmesin ?.. İçi su dolu bir kabın dibinde delik olursa oradan su akmamak kabil midir?.. Otomobil dilimize beynelmileldir diye girince bakın ona ait daha ne kelimeler girmiştir. Şoför, direksiyon, korna, firen, kiriko, buji, distirbütör, amortisör vesaire.

Dile alınacak kelimeler beş on dane olsa yanmayacağım. Bugün doktorlar bu beynelmileldir diye beş kelime, yarın riyaziyeciler bu beynelmileldir diye on kelime, öbür gün felsefeciler bu beynelmileldir diye yirmi kelime alırlarsa bunun sonu neye varır?.. Her ilim kendi şubesine ait olan Fransız ve Lâtince kelimeleri bu beynelmileldir diye aldıktan sonra dili onarmağa kalkışmanın manası var mıdır? .

Dilin bütün ıstılahatını yat dillerden almak, gayet büyük tehlikesinden başka, yine eski tas eski hamam kalmak demektir. Arada bir fark varsa o da zavallı Arapça ve Farisceyi atıp yerlerine yamyabancı kuvvetli ve korkunç milletlerin kelime ve harslarını almaktır . Bu bir belâdan kaçarken ötekine tutulmaktır , dilimizi ilelebet iptidailikte bırakmaktır. Dile beynelmilel kelimeler almak meraklarının ne kadar gülnç olduklarını göstermek için size Sadri Maksudi bey efendinin "Türk dili için„ adlı kitabından aldığım şu bir kaç satır yazıyi okuyacağım . O da bu yazıları bu beynelmilelcilerin gülünç - liklerini göstermek için yazmıştır .

Fizyolojiden şimdiki lisanımızla bir misal:

Kebet uzviyetimizin en mühim bir guddesidir . Bu gudde bir taraftan hazım bahsinde mutalaa ettiğimiz safrayı imal ve ifraz eder "ifrazı haricî„ . Hem de müteaddit vazifelerin ifasile tezahür eden bir takım ifrazları imal eder„ .

Bu misaldeki istilâhlar Lâtince oldukları taktirde yukariki satırlar aşa yukarı şu şekilde alacaklardır :

"Fikatum organismusun en mühim bir glansıdır . Bu glans bir taraftan digestio bahsında ekzaminare ettiğimiz billis'in sekreyosunu yapar "sekresio eksteriora„ hem türlü fuksiolar ifasile manifestus olan bir takım enterior sek sekresiorları kon - fiçere eder „

Şimdi sorarım size ey beni dinleyenler bu dil ne dilidir ?.. Güzel midir ?.. Beğeniyormusunuz ?.. Bu dil Türk dilinin yeni baştan ortada gaybolması dili, bu dil Türk milletinin yeni baştan felâketlere girmesi dilidir. Yeni yapılan halis Türk kelimelerine gülenler ve Lâtinceyi isteyeler yukarıdaki sözleri duyunca acaba ne yaparlar, tüyleri ürpermez mi ?...

Hayır arkadaşlar hayır.. Aklı başında olan bir Türk buna yanaşmamalıdır. Lâtincenin adını bile etmemelidir. Biz yurdumuzu nasıl kendi kollarımız ve kendi yüreğimizle kurtardıksa dilimizi de sade, ama sade kendi kelimelerimizle onarmalıyız. Başka dillerin kaba, kubat, biçimsiz kelimelerinin hiç birine ihtiyacımız yoktur. İhtiyacımız olan tek bir şey varsa o da dilimizi sevmek ve ona sayğı göstermektir, onun için bıkmadan çalışmaktır.

Dilimiz tıpkı yurdumüz gibidir. İkisininde bağrı hazinelerle dolu olduğu halde, ne yazık ki, ikisinden de asılanamıyorvz (istifade edemiyoruz). Topraklarımızın altındaki gömüleri çıkarmak için haydi para lâzım deyelim, ya dilimizde gömülü bulunan zenginlikleri derlemek için ne gerektir?.. Bu iş paradan ziyade emek, dilek, sevgi ve saygı işidir.

Saygılı dinleyicilerim,

Biz herşeye rağmen bunu da yapacağız. Yurdun özbeyliği için yaptığımız fedakârlığa, dilimizin özbeyliği "istiklâli„ için de katlanacağız. Yurtta olduğu gibi dilde de bir tek düşman bırakmıyacağız. İnönünde, Sakarya ve Dumlupınarda yurdun kurtulması için, dünyaya karşı, Gazinin buyurganlığı altında nasıl döğüştükse, dilin şimdiki halinde kalmasını veya ona Avrupa dillerinden kelimeler alınmasını istiyenlere karşı da, yine Gazinin buyurganlığı altında, öyle döğüşeceğiz fakat "sevir„e gitmeyeceğiz.

25 - 5 - 933 Otacı (doktor)

Memduh Necdet

Balıkesir'de yapılan :

Türk elektrik termoforunun tıbbî faydaları

Küçük dükkânının, yine küçük fakat velût tezgâhı başında, geniş emellerle çalışan ve şimdilik ilk ereğine vardığı görülen kıymetli sanatkârımızı Yeşilli'de 32 numaralı dükkânda kuyumcu hafız Ahmet efendiyi takdim edecegim...

İnce sanatının öz işçisi olduğu kadar elektrige, o asrımızın (kadiri mutlakına karşı derin bir meclûbiyet hiseden hafız Ahmet efendi, tababette (Compresse electro-thermique=konpres elektrotermik) diye tanınan elektrikle ısıtma yastıklarını memleketimizde yaparak hem vatanın iktisadiyatına, hem de halkın sıhhatına hizmet etmektedir,

Bu yastıkların tıbbi faydalarını tafsile girişmeden evel saygılı okuyucularıma, birkaç satırla, (termofor) un manasını anlatmayı faydalı görmekteyim.

(Thermos) Yunanca sıcak (phore=for) hâmil yani taşıyan manasınadır.

Avrupada hemen yarım asır evel yapılıp her hususta ve hatta lüks muhitlerde, zengin salonlarında elektrikli sıcak halılar, ılık yataklar halinde kullanılan bu yastıkların Fransızca *Konpres elektroterm k, kusen elektrotermik* veya *Tisü Şofan* gibi birçok isimleri vardır. (Termofor) adının gelişi güzel ve hastanelerde sıcak suyu havi olup karna filan tatbik olunan teneke kaplardan kinayeten konmasında eski sıhhat müdürü Dr. Tevfik beyin âmil olduğunu hafız Ahmet efendi söylüyor. Bunun yerine öz türkçe ve daha zarif bir isimle vaftiz edilebilirdi...

Termofor'un manasını bu suretle anladıktan sonra esasını tavsife geçiyorum:

Fizik 'ten biliriz ki elektriğe karşı az çok mukavemeti haiz bir telin iki ucu bir elektrik menbaına, şebekesine bağlanarak elektrik cereyanı geçirilirse bu tel ısınır. Yani elektrik şeklindeki kudret, hararet şekline inkılâp eder. Telde husule gelen sıcaklığın derecesi telin uzunluğuna, inceliğine. telin yapıldığı madenin cinsine, kısa bir ifade ile: [Telin mukavemetinin, telden geçen elektrik cereyanı şiddeti yani (Anper=Ampère) mürabbaına hasılı zarbına]. Miktarı da: Yine bu mazrupların, cereyanın geçtiği zamanla hasılı zarbına müsavidir. Bunu 1841 de yani bundan 92 sene evel kanun şeklinde ilk ifade eden İngiliz âlimlerinden (Joule=Javl) olduğu için elektrolojide buna (Javl kanunu) derler.

Elektrikle ısınan bütün cihazlarda husule gelen sıcaklık derecesi işte bu kanuna tabidir.

Evin küçük hizmetcileri denilen ve günün birkaç saatinde çalışıp diğer zamanlarda vazife ifa etmeyen elektrik cezveleri, çaydanları, buyyotları, ocakları, ütüleri vesaire gibi âletlerde kullanılan teller Ferro - nikel ismi verilen demir ve nikel halitasından , açıkçası bizim nikel kuruş veya yirmibeşliklere yakın bir maden halitasından yapılır. Vakıa en eyisi , tahammuz etmeden ve kolayca erimeden yüksek derecelere mütehammil bulunan plâtin ve Tüngsten gibi madenlerden yapılmış teller se de bunlar pahalı oldu - ğundan kullanılmamaktadır.

İşte sevimli sanatkârımız hafız Ahmet efendinin büyük bir itina ile yaptığı elektirikli termoforda da terkibi buna benzer bir tel kullanılmaktadır. Uzunluğu ve kutru ince hesaplarla tayin olunan bu tel Balıkesir keçesi üzerine zikzak tarzında

dikilüp üzeri de arzu edilen renkte bir kumaşla tazrif edilerek piyasaya çıkarılmaktadır. Bu yastıkların her büyüklükte ve tatbik edilecek vücut nahiyesine göre arzu edilen şekilde muhtelif nevileri yapılmaktadır. Hatta arzu buyuranlara yatak şiltesi veya koltuk halinde imal edilebileceğini sanatkârımız söylemektedir.

(Türk elektirik termoforu) Avrupadaki benzerleri gibi üzerinde 50,60 ve 70 derecelerini havi kommütatör tertibatını havi olmadığından 60-70 derece arasında bir hararet vermek üzere ayarlanmıştır. Hastaya bu sıcaklık fazla gelirse termoforla vücut arasına birkaç tabaka kalın bir bez koymalıdır. Az gelirse termoforu vücuda doğrudan doğruya tatbik ettikten sonra üzerini hararetin intişarına mani olmak üzere bir yün kumaş parçasile örtmelidir. Bu hususta mufassal malûmat aletle beraber verilen tarifede mevcuttur.

Tıbbi faydaları:

Asrî tababet birçok hastalıklarda kimyevî ilâçlardan ziyade elektirik, ziya, hararet, kaplıca, soğuk, iklim tedavisi, masaj, jimnastik V. S gibi hikemî dediğimiz vasıtalarla tedaviye gidiyor.

Bilhassa müzmin hastalıklarda bu vesaitin şifabahşa tesirlerine biz hekimler her gün şahit olmaktayiz.

Hararetle tedavi de:

1 — Yalnız hararetile tesir eden.

2 — Hararete inzimamen diğer hikemî veya hikemîi kimyevî âmillerle tesir eden.

Diye ikiye ayrılır.

Kuru ve yaş pansömanlar, termoforlar sıcak, tuğlalar, sıcak kum torbaları, sıcak hava ve saire gibi vasıtalar birinciye.

Radyo aktivitesile tesir eden kaplıcalar, ültra-viyolesile tesir eden güneşle tedavi ve ya diyatermi gibi vasıtalar da ikinciye misal teşkil ederler.

Bu makalede mevzuumuz (Türk elektirik termoforu) olduğundan yalnız birincilerin tesiratından bahsedeceğiz. Vücut derununa birkaç milimetreden ziyade nüfüz edemiyen bu birinci nevi hararet tatbikatı tesirsiz kaldığı vakalarda pek müessir bulunan ve bir mütehassis tarafından tatbiki zarurî olan ikinci nevi hararet menbalarına müracaat edilir.

Beden sathına sıcak bir kütle tatbik edildiği zaman oradaki damarların kuturu genişliyerek bir (iperemi) peyda olur. Yani orada tabiî haldekinden daha fazla kan deveran eder, kızarır o nahiyedeki ensice daha faal ve mukavim bir hal alır tababette (diyapedez) , (fagositoz) dediğimiz hadiselerle kan küreciklerinin mikroplara karşı mücadelesi fazlalaşarak bu mikroplarin üremesine, vücude yayılmasına bir dereceye kadar mani olur. İfadenin konprimesile vücudun bekçileri artmış olur.

Eski Mısırlılar ve bilâhare Romalılar güneşte fazla ısınmış kumlara hastalarını gömerek bazı mafsal iltihaplarını tedavi ederlerdi . Zamanımızda metruktur bu tedavi tarzında günlük banyo müddeti yarım-bir saâttir.

Kırıklarda :

Kan daha eyi deveran ederek şişkinlik dağılır, ağrılâr zail olur, kırık parçaları daha eyi ve daha kolay yapışır.

Oynak yerleri hastalıklarında :

Diğer hastalıklara nazaran daha güzel bir tesire maliktir . Müzmin rümatizmalarda, belsoğukluğu rümatizmasında, burkulmalarda, çarpma ile mefasile su toplanmalarında müessirdir.

Şişmanlıkta :

Yağını yakamıyan şişmanlarda randöman termajeniki artırmak için sıcak su, buhar banyoları, sıcak havalı etüvlerin, terleme banyoları, zıya banyolarının bulunmadığı yerlerde Elektirik termoforu vücuda tatbik edilerek oldukça ziyade bir terleme temin ve binnetice vücudu zehirlerden temizlemeğe gayret eder yalnız şişman - larda kalp yağlanmışsa: (kalp istihalei şahmiyesi) kullanılamaz.

Nikriste :

Hafif bir terleme ağrılarıları azaltır. Ahvali umumiyeyi oldukça tadil eder . Tahammuzu ziyadeleştirir. Asit ürik'in tardını kolaylaştırır, ayni maksatla kurşun cıva ve morfin zehirlenmelerinde de kullanılır.

Bel soğukluğunda :

Gonokok denilen bel soğukluğu mikrobu hararete az tahammül ettiğinden tedavisini tesri eder. Prostat ihtilâtında evcai azaltır. Velhasılı kelâm sinir ağrı - larında, yüz siniri ağrısında, Siyatik de faidesi olabilir. Karın hastalıklarından bazılarında eyi gelir. Atonik yani kuvetsiz' pörsük midelerde hazmı kolaylaştırır, ağrılı inkıbazlarda ve alelumum sovuktan ileri gelmiş hastalıklarda faidesi aşikârdır.

Bittabi bütün bu saydığımız hasta - lıklarda bu (termofor) u elden geldiği kadar bir tabibin tavsiyesile tatbik etmek akıllıca bir haraket olur. Çünkü hararetin yaramıyacağı ve hatta artıracağı bazı hat ve cerahetlenmeğe meyyal hastalıklarda bu cihazı doğrudan doğruya ve zaman gözetilmeyerek tatbik etmek iyilik yerine fenalık tevlit edebilir. Keza harareti cildin ancak birkaç milimetresini geçebilip dahile tesiri inikâsı asabî ile olabilen bu basit hararet menbalarının tesirsiz kaldığı bir çok vak'alar vardır ki onlarda büyük salâh ve şifa ancak asrî bir hararet ve elektrik tedavisi cihazı olan Diyatermi veya kaplıcalarla temin olunabilir.

Dr. NAZMİ SAİT

Sağlık bilgileri :

Kulak Hastalıkları

Kulak hastalıkları çok defa burun ve boğaz hastalıklarından sonra olur. Burun nezlesi, Grip, Çiçek, Kızamık, Kuş palazı hastalığında boğaz ve burunda husule gelen iltihaplar burundan kulağa giden yol (Nefiri Östaki) ile kulağa geçerek akıntıya sebep olur.

Bundan başka kulak deliğindeki çıbanlar vesair iltihaplar yahut yaralanma ile kulak akar ise de (Nefiri Östaki) yolu ile olanlardan daha azdır.

Kulak akıntıları en çok küçük çocuklarda görülür. Bunlar soğuk ve rutubetli mevsimlerde bademcik, genizde bulunan et ve burun iltihaplarına çok tutulurlar. Bu sebeple kulaklara giden yolun (Nefiri Östaki) iltihaplanması ile burundan orte kulağa hava giremez. Bu havasızlıktan dolayı orta kulağın incecik damarları genişliyerek kan toplanmasına ve sızıntıya sebep olur. Bu kan sızıntısı mikropların tesirile cerahatlenerek kulak zarını delüp kulaktan dışarıya akmağa başlar. Akıntı uzun müddet devam ederse kulak zarı ve bu zara bağlı olan kemikcikler bir birile kaynıyarak hareket etmez bir hale gelir ki bunun sonu sağırlıktır.

Kulak akıntıları bazan ağrısızdır . Bazan da şiddetli ve sürekli ağrılarla baş - lar ve ateş yükselir akan kulakta bir dolğunluk ve tıkanıklık vardır. Hasta kendi sesini kulağında işitir. Bazen birden bire şiddetli bir ağrı ile başlar ya bir kaç saat zarfında yahnt birkaç gün süren şiddetli ağrılardan sonra kulak zarı delinerek içindeki cerahatı kulaktan dışarı bulaştırır. yahutta pek yakında bulunan beyin zarına iltihabı bulaştırır. Kulak zarı delindikten sonra hastanın ateşi ve ağrıları çok defa iki üç haftada kesilir. Bazan kuşpalazı, kızamık ve kızıl gibi bulaşık

UFAK TETKİK :

SPOR NEDİR?

— IV —

Beden terbiyesinin gayesi; bedenin güzel ve eyi inkişafı olduğu kadar cehit sarf etmeye İktidar kazandırmaktır. Bu sonuncu gaye hatta daha ehemmiyetlidir, çünki bu bedenin sona kadar zinde olması hayat için, iş için daima forminde olması gayesidir.

Eğer yazıya başlık olarak cehit nedir? diye bir sual konmnş olsaydı ayni şeyler söylenebilirdi. Demek isterim ki Spor heyeti umumiyesile derece derece cehit sarfederek yapılan bir takım yüksek beden hareketleridir.

(Cehit) i eyice tarif etmek için derece ve nevilerini tebarüz ettirmek kâfidir:

1 — Fiziyolojik cehit:

Bu, irademizin kontrolü altına alınamaz. Onun ancak bilvasıta anlamak mümkündür. Mesela teneffüsi hareket tekrar ve tabii hududunu aşar surette yapılırsa diğer uzuvlar bilhassa kalp üzerine in'ikâs eder, kalp daha fazla çarpar. Nefes azalırsa aksi vaki olur.

2 — Adalî cehit:

Bu daha ziyade takdir ve kontrol edilebilir. Bir adalenin veyahut bir adale gurupunun hareketi, işlemesidir. Teneffüse akseder, deverana tesir eder, bu suretle diğer bütün cihazlara geçer. Bu neticeleri doktordan başka kim takip ve takdir edebilir?

3 — Bu iki (cehit) in bir arada olması ve devam etmesi son bir nevi cehit doğurur, ki bu atletik cehittir. Bununla Spor başlamıştır, tabii ondan gelebilecek fenalık da yanı başında. Eğer fiziyolojik ve adalî cehit daha evvelden tahdit ve kontrol edilmemiş ise tehlike daha büyüktür. İfratlardan, onun neticesi tehlikeden sakınmak için her cehit derecesinde doktor nezaret ve ihtimamı arkadaş olmak lüzumu işte meydandadır. Aksi takdirde cehitler bedende (Dèformation) şekil değişmeleri ve bozulmaları yapar.

Bu iş her nekadar amelî isede kolay ve kulupların kendi başlarına ve anlayışlarına göre yapacakları iş değildir.

Doktorun, kabiliyeti olmayanı cehitten men,etmekten ibaret olan mudahalesini şekillendirmek tertiplemek mevcut kulupların erişemeyeceği bir hayal olur, fakat bu idman cemiyetleri ittifakı tarafından usulleri, nizamları, vasıtalarile yapılabilir. Hatta bunu yapmak şimdiye kadar iş edindiği bütün hedeflerinden daha kıymetli olur. Bir az daha ileriye gidilirse bunu yapmayan ittifakın hiç bir şey yapmadığına hüküm edilebilir.

Çünkü bizim düşündüğümüz ve asıl spor bir gün bir musabakada galip yapan çalışma yolu değil bütün hayat için daima forminde daima cehit sarf etmeye hazır vücutlar yapmaya ve işletmeye yarar ve daima kontrol altında Spordur.

Beden dahi bir makina gibidir, lâyıkile kurulmuş, yağlanmış, ayar edilmiş olmazsa işlemesi mavakkat, intizamsız, maksada kifayetsiz olur. Böyle bir makinaya harekete getirici kuvveti doğuran maddeyi vermekle bir iş yapılamaz. İnce bir dikkatle her aletin yerine ve icabı gibi konmuş olması, sureti umumiyede işlerken aletlerin birbirine uygun olarak çalişması lâzım gelir, ki ondan sonra o makine iş kabiliyetini kazanmış olur, ve iş görmekde ömrü kadar devam eder.

HAMİT

---

hastalıklardaki kulak akıntılarında kulak zarının büyük bir parçası harap olur bu ahvabiyet çok defa kulak kemikciklerinede geçerki ne kadar tedavi edilirse edilsin işitmek eskisi gibi olamaz.

Çok kıymetli bir uzuv olan kulağın sağırlığına sebep olacak kadar mühim olan kulak akıntılarının uzun müddet ihmâl edilmemesi lüzumu anlaşılmış olur. Bundan mada çok yakın olmasından dolayi Beyin iltihabı vücuda getirmesini hiç bir vakit göz önünden uzak tutmamalıdır. Çok defa hastanın sağlığını tehlikeye düşürecek kadar fena akibetler doğurması mümkün olan kulak akıntılarına karşı muhterem halkımızın ihmalkâr davranmamaları gerektir.

Dr. KÂMİL

Ahmet Haşim ve Şiir

Ölüm, kıyıcı elini uzattı, aramızdan sevğili Haşimi, çekti, aldı!...

Gerçi bu bir geçittir; her adımı için, ergeç, buradan bir göç olacaktır. Ne mutlu o yolculara ki, izleri toprağa bir savruntu değil tarihe degerli bir andaç oluyor.

İşte Ahmet Haşim de, edebiyat tarihimizde bir sonsuzluğa kavuşmuş bulunuyor.

Onun güneşli ruhu; şiir çıngıllarında yanan doğuşlarından, uzun zamanlar, bize baharlar işlesin; heyecanlar sunsun, isterdik; fakat neyazık ki, ölüm, hiç bir şeye bakmaksızın, bir kanat vuruşta, dünyanın bir parçasını koparıp atıveriyor..

İşte Haşim de bir hastalığa kurban oldu ve bu ayın dördüncü pazar günü göçtü, gitti!.. 4 - Haziran - 933

Mide, böbrek, safra kisesi gibi, kıvrandırıcı dertler elinden kurtulmak için bir aralık, Frankfurta gitmiş, orada bir ay kadar bakıldıktan sonra eyiliğe yüz tutarak, dönmüş. " Güzel söz „ e , " Güzel yazı „ ya merakı kadar " Güzel yemek„ e de çok düşkünmüş..

«Beni, et yiyen asil kurt akrabalığından, ot yiyen aptal koyun akrabalığına düşüren uzun bir rahatsızlık için..» sızlanan zavallı şairin hastalığı onmamış...

Ecel geldi cihana
Baş ağrısı bahana!..

Ne yazık ki Ahmet Haşim de öylece uçtü , gitti !..

Hayat ve vücudun maniası, muzlim bir duvar gibi yıkıldıkian sonradır ki, ruhun beyaz ışıkları semalara vurabiliyor.»

Diyen Ahmet Haşim aramızdayken onun şakıyan şiir bülbülünün nazlı sesi ; bize bir ninni geliyordu . Şimdi o diller söylemez olunca ayrılık acılarımızı avutmak için Ahmet Haşimi daha hasretle , daha lezzetle okuyor, onun baş ucumuzda dolaşan yaralı ruhuna vicdanımızın öz derinliklerini açıyoruz !.

*
* *

«Bir hasta kadın . Diclenin üstünde her akşam
Bir hasta çocuk gezdirerek .....»

☆

«Ey eski kamer, sen bizi elbette bilirsin :
Annemdi o nurunda gezen zıllı mahasin .
Bendim o çocuk ..... »

Diyerek kendisinin Bağdatta doğduğunu " Şiiri kamer „ inden okuduğumuz bu parçalarla bize anlatan Ahmet Haşim bir Türktür ve bir Türk şaiiridir. Kaymekam çocuğudur. Küçükken İstanbula gelmiştir.

Galatasaray lisesinde okumuş, ilk memuriyeti Rejide almış . . Umumî harbte " Düyunu Umumiye „ de bulunmuştur . Harp akademisinde Fransızca okutmuştur. Son işi : Mülkiye mektebi Fransızca hocalığıyle güzel sanattlar akademisi "Mitoloji „ mualliğidir .

Çok güzel yazar, çok güzel söylerdi , hicvi tatlı , nükteleri canlı , sözleri özlüdür ; sırada Abdülhak Hamitten sonra sayılabilecek bir şairdir .

«Sanat eserleri tabiattan müstensah değildir!»

«İş adamları bilmelidir ki, keseyi açtırmanın en eyi yolu: bazan ruhu memnun etmeyi bilmektir!»

«Sırf memleketin seadeti için şahsan mes'ul olmanın hünerini öğrenmeğe muhtacız!»

gibi vecizelerine doyum olmaz!...

Eserleri : manzum olarak "göl saatları„ piyale„ , mensür olarak " gurabahaneilâklâkan „ , " bize göre „ ve Alman-

yada yazdığı "Frankfurt seyahatnamesi„ dir , bir de "Ahmet Haşimin şiirleri„ adında bir kitabı basılmaktadır.

Sevgili şair' kırk yedi yaşında yitmiştir !.. O şimdi Eyibin "ümitsiz cisme kollar açan adem" gölgelerine uzatılmış ellerilə bize ptyalesini sunarken bizden de ona eksilmez saygılar ... Bol bol rahmetler!...

*
* *

Biliyoruz ki gözlerini garba çevirmiş olan "Edebiyatı cedide„ çağı, meşrutiyetin çıkmasile beraber sınırını çizmiş ve işini bitirmiştir. Meşrutiyetin yeni siyasî varlığı, yeni yoksulluklarla karşılaşan bir cemiyet doğurmuş bulunuyordu. Bu cemiyet birçok eksikliklerle beraber manevi bir besiye daha doğrusu kendini duymağa mühtaçtı.

Meşrutiyet ne istiyordu? Yetişecek edebî soydan ne bekliyordu ? Bunu evvelkiler bilemezdi, bulamazdı... Onların içi artık boşalmıştı. Aynı zamanda yeni yaşayışın ana koluna duygusunu, düşüncesini , kalbini , vicdanını atmış olanların şurunda o günkü inkılâp dinamosının hiç bir gücü , serbesçe işliyemezdi. Çünkü istiklâl denilen millet hürriyeti yoktu. Devletin siyaseti gibi kültürü de esirdi: Edebiyatımızda Arap , Acem agdaları ... Dilimizde yabancı kaide dikenleri.. Yazımızda uygunsuz ölçekler , Arapların dar kalıpları... İşte böyle bir inkılâp ertesinde "Fecriâti„ gene "Serveti fünun ufkunda doğdu, Akçora oğlu Yusup beyin dediği gibi Feceratının "hocasız bir dershane gibi gürültülü olan tahrir odası. . . „ nda, halkı kandıracak bir edebiyat yaratıla - mazdı. Zira: "Fecriâti„ nın dili "Serveti fünun„ dili.. İşi de gene onun işi idi. Mayasında halkın ruhu değil, İstanbul havasının ekşimiş eski sıcağı vardı.

Milliyet cereyanı her ne kadar o sırada " Türk derneği „ , " Türk yurdu „ , " Türk ocaklarında „ Balkan harbile umumî harp arasında edebiyatımızda da canlılık gösterdise de esir olan siyaset ve kültürümüzün boynundaki ağır tutsaklık zincirleri, ulu Gazimizin her şey'e varlık veren uğurlu gücile koparıldıktan sonradır ki öz istiklâlimize, kendi benliğimize, parlak ülkümüze yanî bugünkü kutlu varlığımıza kavuştuk ve ondan sonradır ki her türlü enğelleri yıkarak siyasette, iktisatta, sanatta, insanlıkta... Her işte ve her şeyde olduğu gibi kültür ve edebiyatta da özümüzü bulduk....

Halbuki o günkü yaşayışın köklerinden ayrılamıyan " Fecriatî „ tabiî olarak bir şey yapamadı ve çok sürmeden söndü..

" Serveti fünunu „ taklit özenile yapılan bu edebî toplanmada daha o zaman dan kendini tanıtmış ve sonraları yükselmiş olanların biri de Ahmet Haşimdir.

Gerçi, Ahmet Haşim, "dil, terkipler, vezin itibarile, maziye sıkı sıkıya tutunmuştur „ yahut şöyle diyelim : Mazi şairin yakasını bırakmamıştır. sanatı için bu, bir suç olamazdı. Kimbilir. ömrü yetseydi, belki sevimli kalemini millî vezinle de bezerdi!...

Esasen Haşim, kuru kalıba değil, şiir denilen «*İdrak mıntakaları haricinde, esrar ve meçhûlâtın geceleri münevver sularının ışıkları gâhubigâh ufku mahsusata akseden kutsî ve isimsiz menba,..*» a tapardı.

« Gözler neler eyler neler işrap »

Gibi cümle teşkilinde yanlışlıklar...

«Birden silinir, korkulu bir hisle adımlar»
«Tenha gecenin vehmi muhalâtını dinler»

Gibi kafiye savsaklıkları ve

«Yarı yoldan ziyade yerden uzak»
«Yarı yoldan ziyade maha yakın»

yollu mantık ve buluş düşüklükleri yok değil ...

Böyle olmakla beraber sazının içerden kopan tatlı ahenginde sözlerle özler kanatlanmış birer musiki dalgası gibi zevkimizi okşarken biz, o bozuklukların farkına bile varamayız ... Şiirlerindeki bu ahenk değilmidir ki dinleyenleri kendinden geçiriyor .

Karanfiline bakınız; renk ile ahenk bir dudakta nasıl birleşüp ateş kesiliyor ve burca burca kokuyor...

Yarin dudağından getirilmiş
Bir katra alevdir bu karanfil ,
Ruhum acısından bunu bildi !

Düştükçe vurulmuş gibi , yer yer ,
Kızgın kokusundan kelebekler .
Gönlüm ona pervana kesildi !.

Ahmet Haşim "İbham„ a yani manayı kapalı geçmeğe çok düşkündür . Çünkü kendisi derki :

« Kelime tehavvülâtı ve ahenk endişeleri arasında (mana) küsufa uğrarsa «Ruh», onu ahengin lezzetile telâfi eder. Esasen « mana » ahengin telkinatından başka nedir ?»

«Büyük şiirlerin methalleri, tunç kanatlı müstahkem şehir kapıları gibi, sım sıkı kapalıdır. Her el, o kanatları itemez »

« En güzel şiirler , manalarını kariin ruhundan alan şiirlerdir.»

Bir günün sonunda arzu diye yazdığı manzumeye karşı saldıran candan düşmanlarına şiiri, manayi, vuzuhu, ibhamı anlatmıya çalışan bu senbolik şaire"haklısın!„ demekten başka bir karşılık bulamiyorum.

Çünkü Haşimin şiirleri gecelere gömülmüş bir deniz gibidir. Derin sularına dokunan her bakışta fosforlu pırıltılarla yanar.

Çünkü Haşimin şiirleri, kendinden mi, yoksa okuyanların ruhundan mı parıltı alıyor, anlaşılmaz, esrarlı yıldızlardır ki mana nurları, engin bir hayal aynası.. duru bir ışık yalgını görmedikçe billûr damlalarini düşürmez!...

Zaten kendisine göre: şiir anlaşılmak için değil, duyulmak içindir. Manası kolay anlaşılan şiirler, yorulmaksızın ele geçen nimetler gibi değeri bilinmez; asıl hüner; bir tohumdan büyük bir hayat ve iktisat faaliyeti yaratan çalışkan bir reçber gibi hadıs yanî: Sanış, kestiriş ve buluş toprağını işlemektir.

Kuvvetli kültürile yaratılışındaki şairlik mayasından bize tadına doyum olmaz çok güzel, eşsiz. ölmez yemişler yetiştirüp veren Haşimin şiirli ruhunu.. ruhunun şiirini - isterseniz - beraberce okuyalım, onun akıcı ahengini.. uçucu musikîsini içerden gelen bir hoşlanışla dinliyelim ve canlı san'atının karşısında saygılarla baş iğelim:

Piyale

Zanetmeki güldür, ne de lâle?..
Ateş doludur, tutma, yanarsın!
Karşında şu gülgün piyale ...

İçmişti fuzuli bu alevden,
Düşmüştü bu iksir ile mecnun
Şairin sana anlattığı hale. .

Yanmakta bu saagrdan içenler...
Doldurmuş onun için şebi aşkı
Baştan başa afganile nale...

Ateş doludur, tutma yanarsın,
Karşında şu gülgün piyale...

İbrahim Şevki

her yolcuya

Yolcu, dur.. Bu dağlara, geçme kulak vermeden,
Burda her kara sevda böyle çağlıyanlardır.
Şu gördüğün pınarlar, muradıda ermeden
Topraklara düşenler için ağlıyanlardır.

**

Sırtı odunla yüklü dağdan inen nineler,
Şu veremli Ayşeler, duvaklı Emineler;
Benzi sarı çocuklar, bunların hepsi birer
Merama yıllarca bel, gönül bağlıyanlardır.

**

Yolcu dur, öyle hızla basıp geçme bu yolu,
Onun her çakılında binbir hıçğırık dolu
Bir kara baht gibidir içimde Anadolu;
Şu karşında gülenler bağrı dağlıyanlardır.

E. Â.

DİL ANKETİ KARSILIKLARI

Saadet = Kut, uğur, mut kutluluk mutluluk;
Sarhoş = (Serhoş) üsrük,esrük (esirik)
Satır = (Satr) çizik dizi;
Satvet = Ululuk, büyüklük;
Sefahet = Baştan çıkma, azgınlık;
Sefalet = Düşkünlük, sürünme;
Selâm = tanış, eyi dilek;
Selâmet = Esenlik;
Selâset = Düzgünlük , pürüzsüzlük akıcılık akkınlık;
Semt = Yan, yaka, yün, bucak;
Senet = tutamak;
Serbest = Başı boş, boşanmış, kendi başına, salık, salma;
Şakavet = Serkerlik (divanda : serker) haydutluk;
Şahadet = Tanıklık;
Şehir = (şehr) Kent, balık; şar
Şek = İşkil ;
Şekil = (şekl) Kılık, biçim;
Şenaat = Kötülük, alçaklık;
Şevk = İstek ;
Şevket = Ululuk, büyüklük;
Şikâyet = Yanıp yakılma ; yirme, sızıltı
Şık (Şikk) = Türlü
Şuh = Oynak
Şükran = Uzmaklık [divandan] iyilik bulma
Şümul = Kaplama, yayma, dallandırma, ilişik
Tahakkuk = Gerçekleşme
Tahakküm = Karışma [bana karışamazsınız] baskı
Tahkik = Soruşturma, araştırma, gerçekleştirme
Tahkir = Alçaltma, aşalatma
Tahlil = Ayırmak
Tahmin = Kestirmek, oranlamak
Tahsil = Okumak, almak, ele geçirmek, toplamak, kazanmak
Tahsis = Bağlamak - ayırmak
Tahayyül = Kurma , tasarlama
Teçhiz = Donatma, geydirip kuşandırma
Tedavi = Emlemek, bakıtma baktırma, tımar
Tedavül = Geçmek dolaşma [elde dolaşma]
Tehaşi = Ürkmek , korkmak, sakınmak, çekinme
Tuhaf = Şaşılacak, gülünç görünmedik
Afiv (Afv) = Bağışlama, suçu bağışlama
Ahit (Aht) = Ant, sözleşme
Akar = Yapı, yer
Akıl (Akl) = Us, an, öğ, ök
Akîm = Kısır, sona ermemiş
Alâka = Bağ, ilişik, takıntı, asıntı, bağlantı
Alâmet = Belirti, iz, bellilik
Alil = Sayı , yarım adam
Amelî = İşle
Asır (Asr) = Yüzyıl
Aşk = Sevgi,vurğunluk,tutkunluk
Avam = Budun
Ayıp(Ayp) = Kınama, utanç
Aynen = Olduğu gibi, kendisi
Hak = [Hakikat] pay, gerçek
Hakaret = Horluk, alçaltma, aşağılatma
Haset = Günü, kıskanma, çekememezlik
Hasret = Özlemek, yanma, yokluk göreceği gelme, öğenç, [divan]
Haz = Hoşlanma, sevinç, sevinme
Hazım = [Hazm] içine sindirme eritme, yutma, doyma

Hedef = Emeç [divanda] dikinti
Heder = Yazık olma, boşa gitme
Hidayet = Doğruyu, bulma
Hikâye = Ötğünç
Hilâl = Ay
Hissedar = Ortak
İstida = Ötük, dileme
İstidlâl = Yorma, tutumundan anlama, gidişinden anlama
İstifade = Asığlanma, ögrenme kazanma
İstifa = [Afivden] çekilme, bağışlattırma
İstihale = Değişme biçimden biçime girme
İstihfaf = Hor görme, küçük görme, dudak bükme
İstihkak = Kazanma
İstihsal = Elde etmek ele geçirmek
İstiğna = Göz tokluğu, erke [divan]
İstiğrap = Şaşmak
İstiskal = Ağırsamak, yüksemek
İstisna = Ayrı
İstişare = Danışık danışmak
Kalem = Parça, aşı sapı, vazacak, yazı odası yazğıç
Kanaat = Kanmak, görüş, düşünüş azınsamamak göz tokluğu
Katiyen = Kestirme, kestirip atma üstenkes
Kayt = Bağ, ilişik, kaygu, yazmak, geçirmek
Kelime = Söz
Kemal = İrginlik, olgunluk
Keyfi = Kendi bildiğine, istediği gibi
Kezfiyet = Oluşu, özü nasıllık
Kin = Hınç, öç
Kıvam = Tav ağdalaamak
Kiyafet = Kılık, geyim, sinci
Kuvvet = Güç
Külfet = Yorgunluk, ağırlık, zorluk, güçlük
Mahsus = [Hususiyetten] ayrılış, vergi, bilerek
Mahzen = Bodrum, izbe, sarpın
Medar = Yarar, tutmak
Muhabir = [Muhbir] savucu, salık veren, salıkçı, ucarlayan [ücar götüren]
Muhalefet = Aykırılık, uymamak
Muhatep = Konuştuk [bildik, tanıştık gelemeleri gibi]
Muhatara = Korku
Muhtıra = Aydırrn, andırıcı [andırıç]
Müdavel = Danışıklık verip alma
Müddet = Gün, ara, günlüğüne, uzayış, sürüş, aralık
Müzepzep = Karışık, bozuk düzen
Salâhiyet = Elinde olma,
Samimî = Doğru, içten gelen temiz yürekli, gerçek, içi dışı bir;
Sanat = Ustalık, iş, zanaat;
Sarfiyat = Giderj;
Sıfat = Nasıllık, yüz, kılık,surat;
Sıhriyet = Urukluk, yakınlık,hısımlık, içli tışlı;
Sıra = bölük;
Sulp = Katı, pek;
Sunî = Yapma, yapılma ;
Suret = Örnek.
Tedbir = Düşünce, uyanıklık, düzen; saklık ;
Tedennî = Gerileme, geri kalma;
Tedrici = Gitgide, yavaş yavaş, ağır ağır;
Terbiye = Yetiştirme, uslandırma;
Tercümeihal = Baştan geçen;
Tercih = Üstünlemek;
Terettüp = Üstüne düşmek;
Terhis = Salmak, koyuvermek;
Tertip = Dizmek;
Tetkik = Araştırmak ve incelemek; endelemek;
Tezekkür = Kavuşmak;
Tezellül = Kendini horlama, hor - lamak aşağılanma.

Hakem = Ayırtçı ;
Halet = Sıra, kılık, özlek,göstermelik;
Halim = Yumuşak, yavaş;
Hayal = Sanı, karaltı;
Hayır = Eyi, eyilik , çıkar, işe yarama, (yok olmaz)
Hikmet = İz, giz ;
Hiyanet = Kötülük.
Hodbi = Kendini beyenen, benlik güden ;
Hulûs = Doğruluk, yaranmak,
Hulya = Kuruntu, boş kuruntu,
Huy = Alışma , öğreyik , divan
Hükûmet = Beylik, hüküm, yorğı.
İs'af = (Yerine) getirme;
İsraf = Savurma) boş yere , yok yere;
İstihlâk = Tükeme bitirme, batırma;
İstiklâl = Başına buyurukluk;
İstikrar = Yerleşme, durum;
İstidat = Anıklık (Divan) Tanrı vergisi, yatımlılık, yaratılış ;
İstilzam = Gereksetmek;
İstimdat = Yardımsama, çığırış;
İstimzaç = Yoklama, soruşturma;
İstinkâf = Vazgeçme , el çekme , caymak;
İstinsah = Örnek çıkarma ;
İzan = Anlayış, kavrayış;
İzdiham = Üşüntü, birikme;
İzin = Salma, bırakma, koyverme, yolverme:
Merak = Tasa, kaygı, kuruntu;
Merasim = Dernek, alay;
Merci = Başvuracak ;
Merdut = Koğulmuş, atılmış;
Merkez = Orta;
Mersiye = Sağu, ağut;
Mertebe = Sıra, basamak, kur(divan) erim;
Mürabaha = Tefecilik;
Müracaat = Başvurma, danışma;
Murahhas = Elçi ;
Murakabe = Yoklama, araştırma, gözetme, dalış, irtiş (divan);
Murat = İstek, dil k.
Tarziye = Suç dilemek;
Terakki = İlerleme, yükselme;
Tereddüt = Duruksama, ikircimlenme;
Tereffu = Yükseliş. kabarış, artış;
Terennüm = Ötme;
Teressüp = Çöküntü, tortulaşma;
Terkip = Birleştirme, karıştırma;
Tersim = Çizmek;
Terviç = Sürümlendirmek, yürütmek, geçirmek;
4Terzil = Maskara etmek, utandırmak, yüz karalamak;
Tesallut = Sataşmak , sarkıntılık , takılmak, çullanmak;
Tescil = Kütüğe geçirmek;
Teselli = Avutmak;
Teselsül = Sıralanmak, ularlanmak, ulandırı gitmek, zincirlenme;
Teshir = (Sihir) Büyüleme, ele geçirme;
Teslim = Vermek.
Hamiyet = Korunç;
Hamt = Öğünç, doyun , (buldun bir koyun - yide doyun - nene lâzım ayın oyun);
Haram = Yasak;
Hava = yel;
Havaî = Uçarı, delişmen, yeltek
Havadis = Olan biten, olanlar;
Havale = İnme , verile, birine çevirmek, çalmak (kılıç çalmak);
Havsala = Kursak, iç, karın, kasık, bukak, (divan);
Havuz = (havz) gölcük;
Hayat = Dirim, sağlık, sağlıcak;
Hayvan = Davar (divan).

* *

Halkevimizin Aylık Çalışma Bülteni

Umumi toplantılar :

Halkevi azâsı arasında kaynaşmayı ve gayelerimizi halk içinde yaymayı temin yolunda iki çeşit umumî toplantı esası üzerinde tecrübeler yapıldı. Neticeler çok faydalı olmaktadır.

A — Müsamere geceleri : Bu geceler temsil şubemizin aylık çalışmasını teşkil etmektedir. Her ay bir piyes ve muhtelif eğlenceler bir çok geceler tekrarlanmak suratile bütün halkın faydalanmasını temin ediyor .

B — Hafta toplantıları — Bir konferans ve bu arada halk ve garp musikileri, şiirler, monologlar ve sair cazip mevzuları ihtiva ediyor. Bu suretle halkı sıkmadan ciddi konferanslara alıştırmak mümkün oluyor .

C — Halkevimizin bu umumî toplantılarından başka komita ve şube içtimaları; hususi topluluklar, diğer cemiyetler içtima ve kongraları yekûnu kabartmaktadır.

Bütün bunlara, bahçemize gündüz ve gece gelenleri , okuma odası ve gazete , mecmua salonu okuyucularını güzel sananlar ve lisan kurslarını dahil edince halkevimize her hafta iki bine yakın vatandaş devam ediyor demektir .

Dil gecesi 25 Mayıs :

Beşyüze yakın dinleyici ile açılan dil gecesi, halk türkülerimiz, garp musikisi, şiirler , karikatörlerle süslenmişti. Bandırma hastahanesi baş hekimi Necdet beyin bu sayımızda basılı "dilimizi nasıl onarmalıyız„ adlı konferansı derin bir alâka ile dinlendi ve alkışlandı..

Necdet beyin konferansından sonra Kız Orta mektepden bir grup Balıkesir folklorundan kına gecesi tablosunu yaptı. Kına gecesi millî elbiseler, oyunlar ve türkülerle cidden eşsiz idi.

San'at gecesi 1 Haziran:

Orta mektep resim muallimi Kemal beyin "güzellik terbiyesi„ adlı konferans ile başladı, Sonra diğer mutat sahnelere geçildi. Bütün salon çiçeklerle süslenmiş ve dinleyiciler grup grup masalar etrafında san'at gecesinin bedii zevkını yaşamıştır.

Spor gecesi 15 Haziran :

Türkiya atletizim antrenörü Her Abrams tarafından verilen ve miralay Aziz bey tarafından Türkçeye çevrilen konferanstan sonra projöksiyon ile dünya atletizimine ait resimler gösterildi. Her Abramisin beden hareketleri çok alâka ile seyredildi ve alkışlandı.

Bu üç hafta toplantısında bin üç yüzden fazla vatandaş bulundu.

Gençlik sahifesi:

Yevmî Türkdili gazetesinde her pazartesi ve perşembe (Genç yazılar sahifesi) başlığı altında bir sahife ayırtılması edebiyat kolunca karar altına alınmıştı. Üç haftadanberı genç yazılar sahifesinden aldığımız neticeler bizim için çok değerlidir. (Kaynak) ın neşriyat yolunda öz yoldaşı olan bu sahife genç istidatlar için her dürlü inkişaf imkânını hazırlıyacaktır.

Komitelerde deyişiklikler :

Halk dershaneleri komitesine maarif müdürü Vasıf bey âza seçildi. Temsil şubesi komitesi için yapılan yeni seçmede Feyzi bey reis, Suat bey mümessil, Leman, Merziye hanımlarla sabit bey aza oldular.

Doktor Kemal bey:

İdare heyetimizin değerli azası doktor Kemal bey, başında bulunduğu firengi mücadele teşkilâtı lağvedildiği için Balıkesiri terketti. Aramızdan ayrılan bu kıymetli arkadaşı Halkevi arkadaşları tees -

YENİ KİTAPLAR

Halkevimiz okuma odasına ve Kaynak mecmuasına gönderilecek kitap ve mecmualar her sayıda okuyuculara bildirilir :

Dilimizi nasıl onarmalıyız .

Doktor Necdet bey. Gazinin yolu başlıklı ikinci kitabı büyük bir noksanı tamamlamaktadır. Bu kitaptan ayrıca gelecek sayımızda bahsedeceğız .

101 Sahife . Hamit bey matbaası

Orduda kahramanlıklar.

İkinci kolordomuzun neşriyatından olan bu kitap yalnız asker değil aynı zamanda halk terbiyesi noktasından da edğerlidir.

40 Sahife . İkinci kolordu matbaası

Benlik ve Dil birliğimiz.

M. Riza . Dil birliği yolule milli birliğin nasil hakikat olacağını tahlil etmektedir .

62 Sahife. Hamit bey matbaası

Derlemeler.

Nuri Dündar bey : Susığırlık kazasının iktısat, cemiyet ve halkiyat itibarile de ğerli bir kılavuzdur.

Sahife 64 : Balıkesir vilâyet matbaası

Kızıl Irmak

İhsan Nuri bey : Küçük fakat çok özlü bir şiir kitabı.

Kâinat kütüphanesi

Derlediklerimiz

Kastamoni lisesi hars derneğinin derlediği mani, koşma buzlak oyun ve âdetleri.

Bugünkü Japonya

Bize bugünkü Japonyayı en eyi tanınacak bir eser

63 Sahife: Muallim Halit kütüphanesi

Verem

Doktor Hamit Osman bey

24 Sahife: Ankara Halkevi neşriyatından

Diş ve Ağız bakımı

Feyzullah Rasih bey

28 Sahife: İnkılâp kütüphanesi

Gözlerimizi nasıl korumalıyız

Doktor Ahmet Muhtar bey

50 Sahife: Devlet matbaası

Ne mutlu bana ki Türk yaratıldım

İshak Refet bey — şiir kitabı

136 Sahife: Hakimiyetimilliye matbaası

Ağaç sevgisi

Halim Bakî bey

176 Sahife: Başvekâlet müdevvenat matbaası

Anadolunun doğu ve Cenüp doğusu

Kadri Kemâl bey

66 Sahife: Ankara

sürle uğurladılar.

* Halkevi binası dahilindeki okuma odasında 29 Mayısdan 19 Hazirana kadar imza defterine göre 432 vatandaş kitap okumuştur. Şehrin muhtelif köşesinde ki diğer dört okuma odasında iki ay için okuyanların adedi tahminen beşyüze yakındır. Türkiyenin her yerinden gelen gazete ve mecmuaların bulunduğu salona yine tahminen bu ay içinde altıyüze yakın vatandaş devam etmiştir.

* Mülga Firenği mücadelesi baş hekimi doktor Kemâl Bey evimizin kütüphanesine 150 nusha Fransızca kitap teberrû etmiştir. Sonsuz teşekkürler.

* Geçen sayımızda Kanaat kütüphanesinin kitap teberruû 69 yerine 4 dizilmiştir. Tashih ederiz.

Yıl: 1 19 Haziran 933 Sayı: 5

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

Ankara Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi
ANKARA

Her ayın
19 zunda çıkar.

15

KURUŞ

TÜRK TARİH